Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 205 (11102) | 1979 чылдың сентябрь 2, воскресенье | 1925 ышкы чылдан үнедилеттинген | Өртээ 2 кеп

А. П. КИРИЛЕНКОНУҢ ЧЕЛЯБИНСКИДЕ ЧОРУП ТУРАРЫ

ЧЕЛЯБИНСК. (СЭТА). СЭКП ТК-ныҢ Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ныҢ секретары А. П. Кириленко Челябинск областыҢ болгаш Магнитогорск хоорайныҢ партия-ажыл-агый активи-биле беседа эрттирген.

СЭКП обкомунуҢ бирги секретары М. Г. Воропаев, областыҢ болгаш МагнитогорскиниҢ өске-даа улуртукчулары үлетпүрге бүдүрүлгениҢ ажыктыын болгаш продукцияныҢ шынарын бедидер дээш ажылчы чоннарныҢ демиселиниҢ дугайын, дүжүт ажаап алышкыныныҢ чоруп турарын, экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениҢ планнарын, социалистиг хүлээлгелериниҢ канчаар күүсеттинип турарын дугайын чугаалаанар.

Ам эҢ кол чүве—бо чылды бүдүрүлгечи бедик көргүзүглерлиг доозары болгаш келир чылын ниитизи-биле онгу беш чылды төлептиг төндүрери болур деп, А. П. Кириленко онзалап демдеглээн. Оон-биле холбаштыр үлетпүрге болгаш тудугга ажылдың шынарын экижидериниҢ, бүдүрүлге күчүлерин ажылалга өй-шаанда киирериниҢ болгаш оларны шиңгээдип алырының, продукцияныҢ шынарын бедидериниҢ эргежок чугулазынче ол кичээнгейин угландырган.

Материалдыг курлавырларны, ылаңгыя энергияны болгаш металлдарны камнаарының, ол ышкаш күш-ажыл болгаш план сагылга-чурумун бызыгтаарының чугулазын беседалар үезинде демдеглеп турган. ОбластыҢ партия организациязы ажыл-агый механизмин улам ыцай сайзырааңгайжыдарының дугайында СЭКП ТК-ныҢ доктаалын болгаш планнаашкынны экижидер база бүдүрүлгениҢ ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидеринге ажыл-агыйжы механизмниҢ салдарын күштелдирер дугайында. СЭКП ТК-ныҢ болгаш ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ доктаалын калбаа-биле тайылбырлаар база боттандырар дээш бүгү-ле үүлдерни кылыры чигзиниг чок. Ол болаа улус ажыл-агыйжы алыс бедик түнелдерни чедип алырына, инитилелдиҢ болгаш ажылчы чоннарныҢ улам өзүп орар негелде-хереглелдерин улам долу хандырарына бараан болур.

Совет индустрияныҢ эҢ улуг бүдүрүлгелеринге — МагнитогорскиниҢ металлургия комбинадына, калибр заводунга, ЧелябинскиниҢ трактор заводунга А. П. Кириленко чораан. Чурттадаа тудуунуҢ чаа районнарын ол эргип көрген, ол ышкаш бүдүрүлгечи бедик көргүзүглери-биле чергелештир культура болгаш социал хөгжүлдеринге улуг чедишкиннерлиг «Магнитный» совхозка чораан.

Челябинскиде Владимир Ильич Ленинге тураскаалдыг базарынга А. П. Кириленко чечектер салган.

* * *

Август 31-де А. П. Кириленко Челябинскиден Москваже чорупкан. Аэропортка ону М. Г. Воропаев, облхүүском даргазы Е. Ф. Куракин, партия обкомунуҢ бюро кежигүннери үдээнер.

(СЭТА).

ТАЙБЫҢ БОЛГАШ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ ДЭЭШ

МИНСК. (СЭТА). ССРЭ-ниҢ болгаш ЯпонияныҢ улустарының аразынга тайбың болгаш найырал дээш демиселге тураскааткан совет болгаш япон профэвилел ужуражыышкыны Минскиге доозулган. Стратегтиг шавар халдаашкын боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында Л. И БрежневтиҢ болгаш АКШ-ныҢ президентизи Дж. КартериҢ Венага ат салган керээзинге деткимче, илергейлеттинген кады кылган медеглелди ол ужуражыышкынының түнелинде хүлээп алган. Ажылчы чоннарныҢ эрге-ажыктары дээш, тайбың, чепсегленишкинин дүжүрери болгаш делегейниҢ дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырары дээш ийи чурттуҢ профэвилелдериниҢ демиселин улам ыцай идеякейжидериниҢ аргежок чугулазын онзалап демдеглээн.

ССРЭ-ниҢ болгаш ЯпонияныҢ улустарының аразынга найыралды моон соңгаар-даа калбартыр, делегейниҢ ажылчын болгаш профэвилел шимчээшкининиҢ чаңгыс эвин база сырый каттыжыышкының быжыглаар деп шиитпирлиг чоруун ийи чурттуҢ профэвилелдериниҢ төлөлекчилери бадыткаанар.

ЧУРТТУҢ ТАРАА ШӨЛДЕРИНДЕ

ВОЛГОГРАД. Ногаа өстүрүкчүлериниҢ кызымаккай күш-ажылынга плантациялар эки дүжүт-биле харылаан. Помидорлар өстүрери-биле шагдан бөөр алдарын келген Волга-АхтубинскиниҢ бүгү шөлдерин улуг үерлэшкинден болгаш чайгы кандаашкындан ногаа өстүрүкчүлериниҢ мергежилдиг ажылы чайлаткан. Амгы үеде ажыл-агыйлар ногааларыҢ массалыг ажаалдазын эгелээннер. «Лебяжья поляна» совхозта бир гектардан-на 400-тен 800 чедир центнер дүжүттү ажаап ап турар. Ында ногаа шөлдериндe помидор ажаар 11 комбайнвар ажылдап турар. Оларның бирээзи-ле мурнунда хол-биле аар ажыл кылып турган түс ажыг кижини солуп турар. Бо ажыл-агый ногааларны өстүрериниҢ үлетпүр технологизын калбаа-биле пептерединиҢ инициатору болур. А комбайнвар болза бедик механизастаттынган конвейериниҢ түгле бир звеноозу болур. СовхозтуҢ 700 ажыг гектар ногаа шөлдериниҢ хей кезиинде хөрөүнүҢ белеткээриндеН эгелээш дүжүттү сөөртүп чорударынга чедир бүгү ажылдарны янзы-бүрү машиналар болгаш механизмнер күүседип турар. Ол чорук ажыл-агыйга области эҢ-не чиик өртектиг ногааларны бүдүрер, чыл санында чурттуҢ үлетпүр төптеринге оларны садарын көөдүдүр арганы берип турар. Бо чылын совхозтуҢ ажыл-ишчилери өүрүнеге 20 муҢ тонна ажыг ногааларны садарын шиитпирлээннер. НогааларыҢ баштайгы белүүн Москваның магазиннеринче чорутканы.

КУЙБЫШЕВ. Области тараа хеавалдезе доостур четкен. Бүдүн чартык миллион гектар тараа шөлдеринде тараанны бастырган. КүрүнениҢ ыцгжамыларынче 400 ажыг муҢ тонна тараанны чорутканы. Ажаалда ажылдарының төөв областыҢ соңгу районнарынче шилчээн. Ынаар тараа ажаалдазын доозушкан ажыл-агыйларның механизаторлары дуза көргүзүп чоруп турар.

КРАСНОЯРСК. КрайныҢ чер ажылдакчылары тараанны үштүҢ бир кезиин кезин доосканы. Оон чартыын бастырган. ЭҢ-не соңгу районнарда тараанны массалыг кезилдеп эгелээ. Тараа ажаалдазын чедишкининиҢ чрударының магадылалы болза база-ла ипатовчу технология боор турар. Тайга аразында улуг эвес тараа шөлдеринге улуг комплекстер ажылдап шыдаа, а дөрт-беш комбайндан, элээн каш автомашиналардан болгаш техниктиг ажаалда машиналарындан тургустуңган звеноолар аңаа эки ажылдап турар. Ындыг звеноларны Енисейск, Тасеевск, Пировск, Казачинск, Богучанск болгаш өске-даа районнарның бүгү ажыл-агыйларында тургускан.

УЛЬЯНОВСК. Херсон областыҢ Великоделетихск районда «Путь Ильича» колхозтуҢ комбайнери Г. Пятигорец Приволжьеде Ульяновск районда В. И. Ульянов аттыг колхозка тараа ажаалдазының эгезинден бөөр алды муҢ центнер тараанны бастырган. Ийи ажыл-агыйның чер ажылдакчылары он чыл дургузунда найыралдажып, ботботтарының аразында чаржып, дүжүт ажаарда ботботтарынга дузалажып келгеннер. Ам олар ол чаңчылды база-ла өскертпээннер. Херсон области тараа эрте быскан, ынчангаш Волгада колхозтуҢ эҢ дээре звеньевою аныяк коммунист Р. Сагдеевне баштаткан механизаторлар өөнүктериниге дузалажып чеде бергеннер. Р. Сагдеев украин колхозка үш муҢ беш түс центнер тараанны бастырган.

(СЭТА-ныҢ корр).

ДУЖУТ АЖААЛДАЗЫНГА, МАЛ ЧЕМИ БЕЛЕТКЕЛИНГЕ— ТЕМП БОЛГАШ ШЫНАР

Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуҢ тараажылары 1979 чылдың дүжүдүн кыска хуусаада чидириг чок ажаап алыр дээш бүгү күжүн олче угландырган. Ажыл-агыйның комбайнерлер аразында калбарган социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда Чаш-оол Дойду чоруп турар.

Чарыштың негелдезин ёзугаар комбайнер бүрүзү 5 хонукта 200 га черниҢ тараазын кестирген турар ужурлуг, а 50 тонна арыг тарааны ажаап алганы дээш механизаторнуҢ комбайнынга бир беш-адыр сылдысты чуруур. Дуржулгалыг тараажы Чаш-оол ДойдунуҢ комбайнында ындыг сылдыстар ам үш. Ол чедишкининге улам хей-аът кирип, хүн бүрүнүҢ планын 170-180 хуу күүседип, өске эш-өөрүнге бодунуҢ үлегерин көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: комбайнер Ч. Дойду.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

ШУПТУЗУН АЖААП АЛЫР

«Кызыл тараачын» совхозтуҢ тарылга шөлдеринге чеде бээрге, бышкан алдын-сарыг тараа салгын аайы-биле шылады чалгын чыдар. Ону кыска хуусаада дүрген, чидириг чок ажаап алыры — хүнүҢ чугула сорулгаларының биредээн. СовхозтуҢ дирекциязы, партком, профэвилелдиҢ ажылчын комитеди тараа ажаап алышкынының кампаниязын бедик деңнелге чорудар дээш белеткел ажылдарын хынамчалыг чоруткан болгаш ажаалдаже август айның төнчүзүнде организастыг киргеН.

Амгы үеде Туран хоорайның кедээзинде шөлде кызылтасты ажаап турлар. Одарның ажыл-ижи-биле танышары-биле аңаа чеде бердивис.

Ажаалда-транспорт комплекизиниҢ начальниги, РСФСР-ниҢ алдарлыг агроному, совхозтуҢ кол агроному Василий Игнатьевич Иконников бистерге ужуражып келди.

— Ажаап алышкынны кыска хуусаада, шалышкын чорудар дээш ипатовчуларның арга-ажыл-агыйда ажаалда-транспорт комплекизин тургускан бис. Ында шупту 30 комбайнны мөөңнээн. Механизаторларның күш-ажылын шын организастаарына база техника ажаалдазын, үүрмек үрелишкиннерни дүрген эдин алырына ол дыка таарымчалыг чүведир—деп, ол биске тайылбырлады. Саваң болуп, сараатаар, күскү чер чарар бригаделарны совхозтуҢ ийи бригадазында тургускан, оларны звеноларда үскен.

— Ажаап алышкын техникалының септелгезин багай эвес чорутқан бис, механизаторларның арга-дуржулгазы улуг, ынчангаш кампанияны шалышкын чорудуп болурунуҢ аргалары бисте бар—деп, В. И. Иконников бүүреелдиг чугаалаан, ховуда ажылдап турган комбайнарынче эргий көрдү.

Шынап-ла, комбайнерлер үнген тарааны чидириг чок ажаап алыр дээш техниканы мергежилдиг башкарып, шалыпчы ажылдап турарын бүүрец көрдүвүс. Ажаалда эгелээнден бөөр он хонук чаа-ла ажын турар. Долу эвес ажыл хүннеринде ажылдаан болзаа, 1761 га тарааны кескен, оон 1018 гектарының тараазын бастырып алган. Бир эвес чаъс чагбаан, дээр аяс турган болза, көргүзүглер моон бедик болзур ужурлуг. Баштайгы хүннерде ажаап алдынган шөлдериниҢ бир гектарындан ортумаа-биле 5,4 центнер дүжүттү алган. Тараазы чаагай үнген черлерден ортумаа-биле бир гектардан он ажыг центнер дүжүттү ап болурун специалистериниҢ саналашкыны көргүскен.

Бастырган 549 тонна тараа совхозтуҢ шаңында дүшкен. Ону тараа арыглаар машиналарга арыглаан, сушилкага кургаткан, мал чеминге хереглээри-биле складта уруп турар. Тараанның кудуруун ол-ла шаңда тургускан АВМ-ге малга бөөри-биле чарбалап турар. Шаң эргелекчиин О. И. Цыбина ажылды багай эвес организастаан, ында кижи бүрүзү-ле тарааны үрелдирбес дээш кызым ажылдап турарлар.

Тараа ажаап алышкының дүрген, шынарлыг чорудар, чидириг болдурбас сорулга-биле комбайнерлериниҢ, чолаачыларының болгаш өске-даа дүжүт ажаап алышкынында хаара туттунган ажыл-ишчилериниҢ ортузунда социалистиг чарыштың негелделерин болгаш шаңнап-мактаарының хемчеглерин ажылдан кылган, ону кижи бүрүзүнге чедир таныштырып, ону көскү черде аскан.

КомбайнерлериниҢ ортузунда социалистиг чарыштың түнелин беш хонгаш-ла үндүрүп турарын чурумчуткан. Баштайгы беш хонукта Валерий Белекпен, ийиги беш хонукта Сергей Макаров бирги черлерни алган. Тилекчиге дирекцияның, партия, ажылчын комитеттериниҢ шилчир вымцелин, акша шаңналын тыпсын турар. Чарыштың тилекчилери хүнде 12 га тараазы дөрт кестирер турган, доктаамал ажыр күүседип келгеннер. КомбайнерлердеН Ленин орденниҢ эдилекчизи Николай Овчаров, Моңгуш Бавуу, Николай Тимашков, Дагбыш Даржай болгаш өскелер-даа база эки ажылдап, онгу беш чылдың дөртку чылының дүжүдүн ажаап ап турар мурнакчыларының одуруунда киргеннер.

СовхозтуҢ дирекциязы механизаторларның ажылдаарына таарымчалыг байдалды тургускан. Дүштеки чемни комбайнерлериниҢ ажылдап турар шөлүнге эккен бөөрин чурумчуткан, ол ажыл-ишчилериниҢ бүдүрүкчүлүг ажылдаарына дузалап турар.

Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуҢ ажыл-ишчилери тараанны кыска хуусаада ажаап алыры-биле аяс хүннерни төп ажылган, шалыпчы ажылдан турарлар, ынчалза-даа чамдык четпестер барын эскерип көрдүвүс.

Совхозта 30 комбайн бар, оларның 28-ни ажылдап турар болду. Ийи комбайн түге ажылдавайн турарын сонуургай бердивис.

Механизатор кадрлар чедишпейн турарын кол агроном В. И. Иконников хомудап чугаалай-дыр. Оон уламылдап ийи комбайн ажылдавайн турар. СовхозтуҢ тос чүк машиназын тургускаш, оон чолаачыларын комбайнерледип киргеН. Оон түнелинде машиналар база чедишпестээн. АвгустуҢ 30-де 28 комбайнның тараазын шаңче сөөртүү-биле үүгле үш машина ажылдап хүнээн, ынчангаш бункери долган 2—3 комбайн элээн үе иштинде маңаа турарын көрдүвүс. Бир эвес четчир санныг машина турган болза, комбайнвар долу күжүбиле ажылдап, үнелиг үе-шакты чеп ажыглаар ийик.

СовхозтуҢ комбайнерлериниҢ хей вуруулу тараанны чидириин болдурбас, шөлге чаңгыс-даа тараа сыпка артып калбазын дээш кызын ажылдап турар, ындыг болзаа-даа кестинген шөлдерде кестинмээн «чеддерге» бо-ла таваржын болур. Ол ышкаш Кызыл —Абакан аразының оруунуҢ хажыызында тараалар кестинмээн артын калгылаан.

Совхозта улусчу контроль болүүнүҢ даргазы С. Ф. Чекулаевке ужуражы бергеш, улусчу контролерлар тараа ажаап алышкынының үезинде чүү кылып турарын айтырдывыс.

— Чүү-даа кылбаан бис — деп, ол харылады.

Шынап-ла контролерлар постулары тургустунмаан, ынчангаш тараанны чидириптиг-биле демиселге кошкак, ажаалданың шынарын ханнавайн турар.

«Кызыл тараачын» совхозтуҢ дүжүт ажаап алышкынынче чаа эгелеп киргеН, ам-даа беш муҢ хире га тараа культураларын ажаар, ону дүрген, чидириг чок ажаап алыры-биле механизаторларның болгаш тараажыларының күш-ажылын шын организастап, шалыпчы ажылдаары негеттинин турар.

Т. ХЕРТЕК,

«Шынның» корреспондентизи.

Бии-Хем район.

ӨГ-БҮЛЕЗИ-БИЛЕ 40 ТОННАНЫ

Малга четчир чемни белеткээри бүгү-ниитиниҢ херээ дээрен биллингер. Ынчангаш мал чеми белеткээр шалыпчы айга бистиҢ өг-бүдевистиҢ кежигүннери үлүг-хуузун киирер деп шиитпирлээн. Алыс бодум «ДоҢ-Терезин» совхозта суттатчы кижи мен. Бо чылын мөөң суттарган шолумнуҢ дүжүдү эки. Ажаап ап турар кукурузавыстың болгаш тараавыстың дүжүдү чаагай-дыр. Ол мөөң өөрүнчүт. Ам бодум өг-бүдем кежигүннери-биле сиген кезилдезинде ажылдап турмен. Кадайым болгаш уругларым-биле 30 тонна сиген кезерин хүлээнгеН мен. Ону 40 тонна кылдыр күүсеттим. Ам-даа беш тонна сигенни кезерин хүлээдивис.

Т. СААЯ,

«ДоҢ-Терезин» совхозтуҢ ажылчыны.

МУРНАКЧЫ БРИГАДА

Хову-Аксында амыдырал хандырылга комбинадының коллективи августуҢ бүдүрүлге планын беш хонук эрте күүседипкен. Елена Кара-Салдың удуртқан бригадазы социалистиг чарыштың мурнуку одуруукда чоруп турар. Лена дөрт чыл бурунгаар школа дооскаш, бо бүдүрүлге черинге келген, ам бригада ажылын эки удуртуп турар.

БистиҢ корр.

ДҮЖҮТ ЧААГАЙ

«Шекпээр» совхозтуҢ девискээринде мал чеми белеткеп алыр чайгаар үнген сигенниг шөлдер эвээш. Ынчангаш совхоз бо чылын кол кичээнгейин суттаттыг черлерже салып келген. Оон түнелинде совхозтуҢ тараан кукурузазының болгаш чаңгыс чылдыг сигениниҢ дүжүдү чаагай болган.

Совхоз 300 гектар кукуруза шөлүүнүҢ дүжүдүн кыска хуусаада ажаап ап, ниитизи-биле 4920 тонна силосту салган. Суттатчыларның кызымак ажылының түнели үнген, кукурузаның болгаш тарымал тооруктуҢ бир газыдан 170—180 центнер дүжүттү ажаап алган. Бо дээрге, районуҢ өске ажыл-агыйларында суттаттыг черлерден ыракта бедик дүжүт-түр. Совхоз силос салыр планын ажыр күүседир өргалыг болган. Оон аңгыда, 155 тонна сенажты база салып, 2600 тонна сиген планын күүседир чоонгулаан.

Кукуруза ажаап алырынга совхозтуҢ механизаторлары болгаш Сельхозтехниканың Кызыл-Мажалык каттыжышкынының чолаачылары шалыпчы ажылдаан.

ЭҢ ылаңгыя Сельхозтехниканың чолаачызы Павел Моңгуш, совхозтуҢ чолаачызы Олег Сарыглар, трактористер Куулар Уваш-оол, Моңгуш Кызыл-оол, Леонид Дайыраңза социалистиг чарыштың тилекчилери болуп келген.

Совхозта ам мал чемниҢ белеткели шалыпкын чоруп турар. Сигенчилер пландан ажыр 500 тонна сигенни белеткээрин хүлээнгеН. Механизастаан ийи бригадада, 34 звенода шупту 340 кижи ажылдап, кескен сигенни чаңгыс төп ферма Суг-Кажааже өөртүп, аңаа сараттап турар. Ниитизи-биле 1075 тонна сигенни престээн. Куулар Дадар-оол, Моңгуш Эрес-оол оларның бригадалары эрестиг ажылдап турар.

Хол-биле сиген кезип турар Ооржак Болат, Ооржак Кызыл-оол, Ооржак Даргаа-оол олар онаалдазын ийи катап ажыр күүсеткилээн. СовхозтуҢ хей санныг малчыннары мал чемниҢ белеткелинде идеякейлиг киржип турар. Хойжулар Моңгуш Мынчаа, Ооржак Чалгын-оол, Моңгуш Шыдыраа олар 15—20 тонна сигенни туштуста кезип белеткээн.

Сигенчилер ортузунда социалистиг чарышты беш хонуктап түннеп, тилекчилерни шаңнап-мактап турар.

Х. МОҢГУШ.

СИГЕН ДАЛГАНЫ ХӨЙ

Таңды районда Тока аттыг болгаш ССРЭ-ниҢ 50 чылы аттыг совхозтар каш чыл мурнунда витаминниг сиген далганы белеткээр агрегаттарны тургусканнар. Операторларны четчелеп алганындан, агрегаттар долу күүсү-биле ажылдап келген. Үнелиг мал чеми болур витаминниг сиген далганы белеткээриниҢ планнарын ол совхозтарның кайызы-даа эрткен чылларда күүседип келген.

Ында ажыл бо чылын базала эки чоруп турар. Ук совхозтар тарымал сигенден 400-400 тонна витаминниг далганы белеткээрин планнаан турган. Амгы үеде ССРЭ-ниҢ 50 чылы аттыг совхозтуҢ ажыл-ишчилери ол планны мурнап күүседип алгаш, ам 500 ажыг тоннаны белеткээн. А Тока аттыг совхозтуҢ ишчилери 450 хире тонна витаминниг сиген далганын белеткеп алган.

Ол совхозтуҢ боттарының аразында социалистиг чарыштыг. НиитиниҢ малына четчир хемчээлдиг, эки шынарлыг чемнерни белеткеп алыр дээш чарышты олар уламчылавышаан.

М. КАРА.

Сентябрь 1—школачы уругларга-даа, ада-иелерге-даа байырлалдың хүнү. Чүге дээрге ол хүн бистиҢ Торээн чуртуВустуҢ кайы-даа булуңунда чүс-чүс каас-чараш школаларының эжиктери ажыттынган, олар бичии эллерин эртем-билиг чедип алырынче эптиг-эллек чалап киргеН. МуҢ-муҢ уругдарыг дүүн — сентябрь 1-де школаларынче өөрүшкү-маңнайлыг шуужупкан. Чаа өөредилге чылының баштайгы кичээлдеринче коңганың кыңгыраан үнү өөреникчилерни чырык чаагай класстарже чалап олурткулапкан. Уруглар эртемнериҢ далайынче эжиндирини хөглүг-омак организастыг эгелээннер.

БистиҢ республиканың школаларында өөредилге база-ла организастыг эгелээн. Кызылдың № 2 ортумак школазында эрткен чылын музыкага сонуургалдыг уругларның класы ажыттынган. Олар бирги классты дооскаш, ам ийиги өөредилге чылынче кирипкен. Анаа эртемнерни өөренириндеН ангыда, музыка кичээлдерин база ангы эрттирип турарлар. Оларның өөредилгези-даа, сагылга-чуруму-даа эки.

ЧУРУКТА: музыкага сонуургалдыг уругларның ийиги класы. Ол класстың башкызы М. Хүрен-Тараа өөреникчилериниҢ аразында.

А. ЗАЙЦЕВТИН фотозу.

Түрүн чыл ... ЭТЕКА

АЖЫКТЫГ-ДАА, ТААРЫМЧАЛЫГ-ДАА

Политиктиг, күш-ажылчы болгаш мөзү-шыпар кижизидилгезинің талазы-биле ажылдың бир чугула хевири — агитквартиралар улам улуг ужур-дузалыг апар чыдар. Ажылдың бо хевириниң тыптып келгени таварылга эвес. Чонуң чурттап турар черинің аайы-биле политмассалыг ажылды чорударынга, кижизидилге ажылын комплекстиг шиитпирлээринге агитквартиралар таарымчалыг төптер болу бергеи.

1966 чылда баштай «Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг салбырында, оон соонда өске-даа колдективтерге тургустунуп, районга нептерээн агитквартираларны чон үнелеп көрүп, оларда чорудуп турар ажылхерекке киржилгези идепкейзээн.

Амгы үеде бистің районда 85 агитквартира бар. Ында 755 активчи хаара туттунган. Оларда ажылдың дээштинде хуваатынган активчилерниң билиг-мергежилиден, инициативазындан база кол хамаарылгалыг. Ылаңгыя башкылар удурткан агитквартираларда кижизидикчи уткашынарлыг ажыл хөй талалыг кылдыр чоруттунуп турар. А өмчилерниң удурткан агитквартираларында медицина темазынга хамаарышкан ажылдар колдаан болгулаар. Ынчангаш чурттакчы чон бүрүзүнге эргежок чугула темаларга кыска лекцияларны чогаадып, билдингири-биле амыдыралчы чижектерден киирип турган, чугаалан бээри черле таарымчалыг болуп турар.

Агитквартираларда ажыл амгы үеде улам идепкейжип, малчыннарны беаин түс-туста хүлээпип алган ажылдан турар. Малчыннарның амыдыралының культуразын бедидер дээш ажылдарны чорудуп, рейдилерни организастап, темалыг кежээлерни бо-ла өрттиргилеп турар. Уруглар кижизидилгезинің талазы-биле ажылдар кол черни эзлээн. Кичээл үзер, багай өөренир өөреникчилерниң ада-иелери-биле үргүлчү чугаалажып, чогуур ажылдарны чорудуп, школа-биле харылзааны быжыглаан.

Чугула кампания — мал чеминиң белеткелинге агитквартираларның киржилгези улуг. Районда 85 агитквартираларның 54-үү мал чеми белеткээр даалгаларын күүсеткилээн. Бир өг-бүлеге-ле 300 кг, өөреникчи бүрүзү 100 кг мал чемин белеткээр. Ылаңгыя «Тээли» совхозтуң Наймырал салбырында С. Хертек, совхоз төвүнде К. Кончук удурткан агитквартиралар, «Кара-Хөл» совхозта № 11 агитквартира планнарын күүседип, чонну бо чугула кампанияже идепкейлиг мобилизастаан.

Агитквартираларның идепкейин белидеринге оларның оргузуунга организастаан чарын дээштиг салдарны чедирип турар. Ону квартал санында түнээр, ажылды бүгү талалыг көөр. Бир эвес кым бир кижи корум-чурум үрепкен болза, ол агитквартираны эки түнелдиг деп санавас. Чоруткан ажылдарның дээштинде, чурттакчыларның амыдыралының культуразын, кежээлерге, хуралдарга, шефтерге киржилгези база көөр. Оларның ажылының хевирин байыдар соруулга-биле дүржулга солчулгазын үргүлчү организастаан келдиниз.

«Эң эки чаагайыттынган суур, үлегерлиг корум-чурум дээш» деп чарын бо чылын база калбарган. Ол чарышка эки көргүзүүнү Кызыл-Дагның хөрээженнер човуделери чедип, хөрээженнерни күш-ажылче хаара тудуп, оларның оргузунга кижизидилге ажылын күштелдирген. Бо човуделиң активчилери 38 кижи чазын «Кара-Хөл» совхозка барып, агитквартираларның ажылы-биле танышкан, оюн-концертин бараалгаткан. Активчилер ужуражыга хуралын өрттирген, кызыл-дагкылар, боттарының алган социалистиг хүлээлгезин чаржып турар эш-өөрүнге таныштырган. Ол хүн аныяктарның көргүзүг хевирлиг солуун кежээзин эрттирген. Чыылганнар «Ыры кырывас» деп тема-биле ыны-бүрү ырларны ырлажып, танцыларны канчаар шын ойнаарын чонга көргүзүп, тывыныктажып, кажык ойнап, кежээни солун эрттиргеннер. А чайын «Кара-Хөл» совхозтуң хөрээжен активчилери 24 кижи Кызыл-Даг салбырынга концертиг келгеннер. Олар хөрээженнер човуделиниң ажылында эки үүлдерни сонуургап, аргадуржулгазын солушканнар. Кызыл-Даг салбырында хөрээженнер човуделинин, хөй-нинти организацияларының дээштиг ажылының түнелинде бо чылдың бирги чартыында салбырга кем-херек үүлгедишкин болбаан.

Бай-Тал суурда хөрээженнер човудели (даргазы Белек Анай-оол) агитквартираларда ажыл улам хайнытып, чаңгыс аай программалыг өөредилгелер эртип турар. Эрткен өөредилге чылында агитквартираларга 1033 хөрээженнер 32 шактыг программа әзугаар өөренген.

Аныяк салгал — бистің келир үеис. Келир үениң төлептиг салгалын кижизидеринге боттарының улуг-хуулаын киирип, хөй-нинтинин ажылынга идепкейлиг киржип чоруур ада-иелер агитквартираларда хөй. Чижээ, Окчай-оол Өнчүр 4 өскүстерни сагыш човангыр азыраан, оларның өөредилгези дээш сагыш салын чоруур. Иван Байдос өскүс арткан 6 дуңмазын өртемнит кижилер кылдыр өстүрер дээш күженинпкинин үндүрүп, чонга мактадып турар. Оларның 4-үү башкы институдунда өөренип турар. А дуңмазы Марина дээди эртемниг башкы, оон бичээн Василий тудуг техникумун доосхан, ам ажылдап турар. Ажы-төлүн үдегерлиг кижиаидип, төлептиг, кижилер кылдыр өстүрүп чоруур өске-даа эштер бисте хөй.

Ынчалза-даа уругларының болгаш боттарының хайгаралында арткан өскүс чаштарның кижизидилгезинче сагыш салбас, арагалаар, хөй-нинтинің корум-чурумун үрээр кижилер ам-даа бар. Агитквартираларның хуралдарынга ындыгларны каш удаа тургузуп, хемчег ап келзе-даа, оон чогуур түнелеп үндүрбес чоруктар бар. Ылаңгыя 5—7 уругнуң иезин хөрээженнерниң иштинде беаин ындыглар бар. Төлеп чок ада-иелериң уругларының кижизидилгези кошкак, күш-ажылга хөнүү чок, школазын ара каар, келзиниде барып кем-херек үүлгедир чоруктар оон үнер.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ынай экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында чонуң чурттап турар черниң аайы-биле идей-кижизидилгелиг ажылды аайлап башкарарын, оон чаа-чаа хевирлерни болгаш аргаларын дилеп тыварын чугулалап айтып турар болгай. Черчерде партия организациялары бо айтыгларже кижизидилгезинче кичээнгейин кошкак салып келгеи. Ол мышкап школаларның күш-ажылчы кижизидилгези, профессионал угланыышкын айтырыы чогуур деңнелде тургустунмаан.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ынай экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле школаларның башкылар коллективтерниң базза чырыдышкын органнарының сорулгаларының дугайында айтырыгны башкылар чугаалашкан.

Эрткен өөредилге чылында школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезин ажиждер дээш эдээн ажылдар кылдыганын районуң улус өөредилге киргизиниң эргелекчиин Д. Баазаң чугаалаан. Ол ажылдарның түнелинде школа доосканнарның чамдык кезин улус ажыл-агыйынга ажылдан артын турар. Аныяк салгалды күш-ажылга кижизидиринге өөреникчилерниң будүрүлге бригадалары чугула рольду ойнап келген. Районуң бүгү школаларында тургустунган ындыг бригадаларга болгаш күш-ажылчы каттыжымышкыннарга шупту 424 кижи бо чылын ажылдан чайлаан. Ынчан олар алдан тонна сигенин кезип, белеткеп, хөй саныг ыяштарны олурткан, чечектерни тараан, алды аллоны дерип кылган, сес килограмм эм оттарны чыткан. Маңаа ылаңгыя Эрзин ортумак болгаш Кызыл-Сыңдыс сес чыл школаларының бригадалары эки ажылдаан.

Амгы үеде школа доосхан оолдар, кыстардан комсомолчу аныктарның дөрт бригадазын тургускан. Оларда ам 150 хире кижи хөй-жулап, дуржулгалыг малчыннардан дудавайн ажылдан турар.

Оон-биле чергелештир школачыларның күш-ажылчы кижизидилгези болгаш профессионал угланыышкын районда ам-даа куду деңнелде болуп артыышаан. Бо чылын совхозтар директорларының болгаш ортумак школаларның өөредилге эргелекчилериниң харылсалга чогундан мал, чер ажылдыгларын болгаш механизаторларның будүрүлге бригадаларының республика саңдыгын районуң талаалерге киргиззээн. Чамдык школаларга күш-ажыл кежээдериниң ужур-дузазын чедир үнелеп көрбээн, аваа-ла ажыл-агыйны ажылдар-биле солуп кааптар таварылгалар хаая эвес.

Школаларның материал-техникиг базазы кошкак, мастерскааларның чартык кезинде чугула херек дериг-херексеңдер шуут чок, бар черлериниң станоктар болгаш өске-даа дериг-херексеңдерниң хөй кезин үрелик солуу-ру негеттинин турар.

Кижизидилге ажылын система чок чорудун келген. Школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезинің мурнакчы дүржулгазын нептередири кошкак. Өөреникчилерниң будүрүлге бригадаларының материал-техникиг базазын ажиждери негеттинин турар. Ынчалза-даа, чаңгыс аай, чалгаараачыг ажылдарны өөреникчилерге ындырып турар.

Бай-Даг ортумак школазының директору И. Мижит-оол Бай-Даг кодээ Совет күүскомунуң даргазы Г. Тойбаа, Нарын ортумак школазының класстан дашкаар ажыл талазы-биле өөредилге эргелекчиин Т. Дулуп, районуң кол санитар эмчизи В. Монгалиев, Мөрен ортумак школазының директору Л. Сандак, улус депututтарының Эрзин район Советиниң күүскомунуң даргазы Н. Б. Тыртын-Кара болгаш өскелер-даа хуралга санал бергеннер.

Районуң башкыларының хуралынга республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орлакчызы К. С. Шойгу киржип, үүне чугаалаан.

Х-К. МОНГУШ,
«Шынныг» хорр.

ЛАЗЕР БҮГҮ ЧҮВЕНИ КЫЛЫП БОЛУР

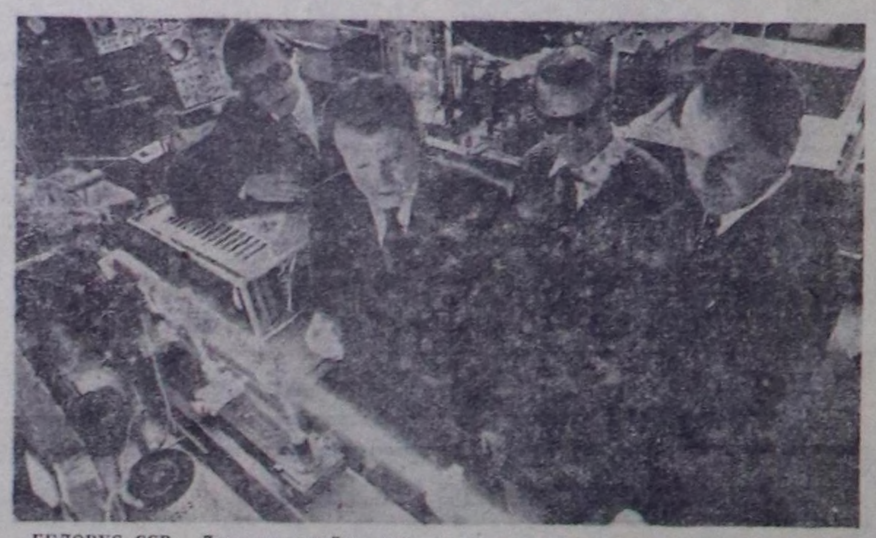

БЕЛОРУС ССР. Лазериниң кайгамчык аргалары бүгүн кандыг-даа кижиниң кайгатпас боор. Ол костюмнерни быжып, бедик тудуларга хереглеп турар эң чиге дериекчи, чүс-чүс телевидение программаларының болгаш муң-муң телефон харылзааларының дамчыдыкчызы боон болур.

Ур үе дургузуңда лазериниң кол четпес чүүлү болза оон хереліниң чаңгыс өөнүү болуп турган. Белорус физиктер «Челээш» дээр лазерни тургузуп ап ыдыпканнар. Оон өөнү челээштин-биле демей хөй янзы. БССР-ниң ЭА-ның физика институдунга ажылдан кылган ындыг лазер технологтуг ажылдарга чогуур таарымчалыг өөнү тургузарынга, лазерлиг өөнүү телевидение талазы-биле ажылды дүргедедир, селекционерлерге үүнүттерниң чаа сорттарын тургузарынга дузаалаар, үүнүштүң үнерин дүргедедир. Эде тургузуп ап болур лазерни ажылдан кылганы болгаш шинчилээни дээш белорус эртемденнер ССРЭ-ниң Күрүне шаңналы-биле шаңнатканнар.

Оон аңгыда белорус эртемденнер черниң бойдус курлавырларын өөренип коор херексеңдерни, изигге болгаш хүнге үр ыдажыр постерни тургузар талазы-биле спектрлиг шинчилелдерни болгаш өске-даа хөй чүүлдерни кылганнар.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан оң талазынче) физика-математика эртемнериниң кандидаттары Г. Б. Толсторожев, В. В. Грузинский, Л. М. Болотько болгаш В. А. Толкачев оларның чылыг хереліндер физиказының лабораториязында турары.

А. НИКОЛАЕВТИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

НАЙЫРАЛ АЙЫ ДООЗУЛГАН

Хамаарышпас Индияның 32 чыл оюнга база ССРЭ-ниң болгаш Индия Республиканың аразында тайбын, найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээнің 8 чылынга турасскаатқан совет-индий найырал айы бистің чуртувуска август 30-да доозулган.

Ийи чурттуң аразында найыралдың болгаш хөй талалыг кады ажылдажылганың чаңчылдарын ССРЭ-де бедии-биле үнелеп турарын ай база дагын көргүскен деп. Совет-индий найырал нинтилелиниң президентизи, ССРЭ-ниң министри Н. В. Голдин СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Совет хөй-нинти төлөлекчилериниң бүгү чуртка эртген хөй санныг хуралдары, найырал кежээлери болгаш митингилери совет кижилериниң индий улусту, ол чуртка делгилгелиг чаартылгаларны боттандырарынга оон чедишкиннерин сеткил ханыышкынбиле көрүп турарының чырыткыланчак илерели болган.

Айның программазы делгереңгей болган. Лекцияларны болгаш эртем конференцияларын, найыралчы чурттуң улузунуң амыдыралының дугайында тоожун турар совет фотожурналистериниң делгелгелерин организастаан, индий кинематографистериниң тургускан фильмнерин көргүскен. Индияны, оон төөгүзүн болгаш бөгүнгү хүнүн, чурттуң хөгжүлдезинің перспективаларын эки билип алырда ол бүгү үүлдер совет кижилерге дузалаанны чигаанг чок.

Индий-совет культура нинтилелиниң делегациязын, бистің эвилелдешкен республикаларывыс-биле эң сырый харылзааларлыг чамдык индий штаттарының төлөлекчилерин эрткен хүннерде совет кижилер эптиг-эвилеп хүлээп алган.

Улустар аразында найыралды болгаш билчиишкинни быжыглаарынга хөй-нинтинің массалыг организациялары, оларның аразында найырал нинтилелдери кайы хире идепкейлиг рольду ойнап турарын эрткен найырал айы бузурелдиг көргүскен деп, Н. В. Голдин түнелинде онзалап демдеглээн.

Эки кижилер дугайында

АДАЗЫНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

Эрзин суурнуң чурттакчыларында Аракчаа Лавай-оолович Соянны таныбас кижи чок деп болур. Оон хары 62. Улгады берген бо кижиниң баштай даштындан көөрге, чугаакыр эвес, харын-даа хаг-дынчак кылдыр көстүр. А оон-биле ужуражып, чугаалажы бээрге, сыр өске, харын кончут чугаакыр кижи болду.

А. Соян ийи чыл бурунгаар хар-назынының аайы-биле хүндүлүг дыштанылгаже үнген, ындыг болза-даа ол ам-даа ажылдап турар. Бодунуң ажылынга хамаарыштыр ол мынчаар чугаалап турар:

— Амыдыралым тудут ажылы-биле холбашкан кижи мен. Пенсиже үнгүже суурнуң бо-ла бажыңнарын тутчуп, бызаңчылап келдим. Кады ажылдап турар эш-өөрүм мени дыштанылгаже ийи чыл бурунгаар үдээн. Анаа олуртунмас боор чүве дийин. Ынчангаш амдаа ажылдап турарым бо-дигеш, ол сергек хүзүн-зүрү.

Аракчаа Лавай-оолович Соян бо хүннерде районуң коммунал ажыл-агый черинде бызаңчылап турар. Оон кандыг-бир ыяшты алгаш, ол-бо аңдарадүндере тудуп, карак-биле ыыгаалгылап, эптей тудуп олурарының эптини кичээр.

Эрзин суур чыл санында улам өөрүп, сайыраап, оон кудумчуларында чаа-чаа чурттарга бажыңнары өскежин турар. Ында А. Соянның киргеи үлүү бичээвес. Суурнуң дыка хөй чурттарга, албан организация черлериниң бажыңнарын А. Соян тудуп кылышкан. Ол малчыннарга өг ханазын, антараларны бо хүннерде база чазап берип турар. Аракчаа Лавай-оолович Соян шевер кылган ажылы-биле малчыннарның үнелелин алган.

А. Соянның өг-бүлезі улуг. Ол чеди уругнуң адазы. Ада-иеннің хууда үлегери оларның уругларының кижизидилгезинге улуг салдарлыг болур дээрзи билдингир. Күш-ажылга ынак бо ада-не боттарының уругларын күш-ажылды билир, оны хүндүлеп көөр чорукка өөредип, кижизидип турар. Өг-бүлеңнің улуг уруу Серемаа Күрүневиң Кызылда педагогика институдун доосхан. Эрзин ортумак школазында үстүү класстарда химия, биология башкылап, эки ажылдыг башкыларының санында кирип турар. Оон бичип уруу садыг техникумун доосхан, товаровед түскай мергежилди чедип алган. Өске уруглары Эрзин ортумак школазында сагылга-чурумнуг, эки өөредилге-ниң өөренің турарлар.

Эрзин суурда Аракчаа Лавай-оолович Соянның өг-бүлезі шак ынчаар ажылдап, чурттап турар.

В. ШИФОВАРОВ.

Депутат, оон ажыл-херээ

УКТУГ МАЛЧЫН

Чедер үедүң ол-бо талаларында валдар-ла үй. Оларның аразында оруктан ырак эвеске ак өгде «Тиилелге» совхозтуң хойжуулары Татьяна Баевы, Эрес-оол Ховалыг оларның өг-бүлези чурттап турар.

Сес чыл бурунгаар олар совхоз дирекциязынга хойжулаар дээш күзелин илередип келирге, бир кодан хой хүлээп алырын оларга сумелээн. Ол кодаанның хойжуу турган кижи хүлээнген ажылынга эр-харысалга чогуур-биле ажылындан хостаткан дээрзин оларга дыңнаткан. Хүлээнген ажылынга кижиниң хамаарылгазы, харысалгазы кандыг болдур, ажылының түүнелі база ындыг болур. Шынап-ла Татьяна биле Эрес-оолдуң хүлээп алган хойларының деңнилге байдалы кошкак. Ону күш кирер семирги ажаар ажыл аларга онаашкан.

Аңы кодан дөгдынып чораан эвес, ам шынап-ла, өзүлүп арнын көрүзүр үе келген. Хоомай ажылдаар болза, ыракка ыяңчы, чоокка човаңчыг дээрзин Татьяна биле Эрес-оол чугаалажып турааннар.

Татьяна Баевы алыс чурту чурумалдыг Хемчик хемниң шуут-ла бажы. Оон ада-иезі алызындан уктур малчын. Таня сески классты доосхаш, ада-иезінің соон салган, амыдырал-чурттаалаын мал ажылы-биле холбаар деп шиитпирлеп алган. Ындыг күзел-биле ол өшкү бригадазынга сакманшиктен киргеш, К. Казаковтуң дузалакчызы апаргаи.

Хемчик хемниң ынында Суглаарның Үстүү-Саймр деп черге бала бригаданың чайлаа Сарыг-Ыяш ол мынчаар өшкү кадарын чоруп турган, ажылдың хымы чоорту тыр, аңаа мергежин эгелээн. Оон бээр ам элээн чылдар эрткен. Татьяна Ирэнтовна Баевы ам «Тиилелге» совхозтуң мурнакчы хойжуларының бирээзи.

Ынчан маңаа баштай-ла хойжулаар келгеш, деңнилдегі багай кодан хой хүлээп алган деп үстүнде чугаалаан болгай мек. Олар аңаа ундыраваннар. Бергелер турган болбайн ам. Ындыг болзада олар мал ажылынга ажылдап болур улус-тур дээрзин шыпыдып шыдаанар.

Хойжу өг-бүлезі ам бо кадарын турары кодан хойжу 1975 чылда хүлээп алган. Бо чылдагы чылын олар төрүүр 100 баш хойдан 95 хураганны, ийиги чылында — 102-ни, бо чылын 100 баштан 115 хураганны ап, совхозунга доруктуруп бергеи. Хойдан 4 килограмм дүктү кырып алган. Ол «Тиилелге» совхозта бир дугаар көргүзүү. Ынчангаш ажыл-агыйның малчыннарының социалистиг чарыжының негелдезин дугаар олар тиилекчи болгаш, эвеллиг ат-биле шаңнаткан.

Үстүнде сан-түң хойжулардың көргүзүү чыл санында бедип турарын көргүзүп турар. Ону канчаар чедип ап турарларын? Хойжуның ажылының чедишкинни хой-ле чүүлдерден хамаржыр. Аңаа хамаарыштыр Татьяна Ирэнтовна Баевылдың бодалы ындыы:

— Улуг-ла онзагай дээр чүве чок, эш-өөр-биле кады бир домей ажылдап турар улус бис. Малды чедишкинни хой-ле чүүлдерден хамаржыр. Аңаа үезинде шын ажаар болза, кыштан ол хур-менди ажар дээрзин амыдыралдан көрдүвүс. Мал чемиңден база кончут хамаржыр боор чүве бо.

Хойжуларның кодаңында шупту-ла чүве эрме-сескелге, корушту. Кыштаа белен, кажа-хораалы септеттинген, клеткаларны аварты чүвейлаан. Оларның хүлээлгезинде 10 тонна сигенни белеткеп алыры кердүлеп, херек кырында 20 тонналы белеткеп, кыштаада чедирип алаанар.

Татьяна Баевы биле Эрес-оол Ховалыг оларның күш-ажылчы чедишкиннериниң бир үндезіни — хойжулар биле совхозтуң дирекциязының, кодаа ажылавайының специалистериниң аразында ажыл-херекчи харылзаазында. Олар өөрүзүн менээ, мен — сооҳозумаа деп кыйгырыпны үйдүртүлге болдуган ажылдап турарлар. Ынчангаш хойжуларның ажылында өскелериниңден улуг-ла ылгал чок дээрзин кердүвүс.

Эки күш-ажыл, төлептиг ажыл-чаң кижини мактаалга чедирер. Татьяна Ирэнтовна Баевым кады ажылдап турар эш-өөрүнүң хүндүткел, бүзүрелин күш-ажылы-биле чедип алган. Ол улус депututтарының Кызыл район Советиниң депututады. Депututаг хүлээлгезин хойжу бала-ла ак сеткилдиг хүүседип турар. Коммунист, депututаг кижиден негелде улус. Ону чүүү-даа мурнай күш-ажыл, хөй-нинти ажылы бадыткаар апаар. Аңаа хойжу Татьяна Баевылдың «торазында Күш-ажылчы Алдар орденниң үшкү чергези — оң эки ажылының черегеи.

Хойжуларның өг-бүлезі улуг. Олар беш уруглуг. Уругларының дөрту школада өөренип турар, эң бичези сооҳозтуң дөлөн-садында.

Соңгөкчуларның чаңгыларын амыдыралга боттандырары — депututтың ажылында чедип чүүл. Кожун-дүжүрде чиик, эптиг эт-сеп дугайында айтырыг кодуруп, ону шиитпирлежип коорун сонуукчулар депututадындан Зинаида Т. Баевым ол айтырыгны чедип ургаар көргүзүп. Ынчангаш хойжуларның ажылында өскелериниңден улуг-ла ылгал чок дээрзин кердүвүс.

Эки күш-ажыл, төлептиг ажыл-чаң кижини мактаалга чедирер. Татьяна Ирэнтовна Баевым кады ажылдап турар эш-өөрүнүң хүндүткел, бүзүрелин күш-ажылы-биле чедип алган. Ол улус депututтарының Кызыл район Советиниң депututады. Депututаг хүлээлгезин хойжу бала-ла ак сеткилдиг хүүседип турар. Коммунист, депututаг кижиден негелде улус. Ону чүүү-даа мурнай күш-ажыл, хөй-нинти ажылы бадыткаар апаар. Аңаа хойжу Татьяна Баевылдың «торазында Күш-ажылчы Алдар орденниң үшкү чергези — оң эки ажылының черегеи.

Хойжуларның өг-бүлезі улуг. Олар беш уруглуг. Уругларының дөрту школада өөренип турар, эң бичези сооҳозтуң дөлөн-садында.

Соңгөкчуларның чаңгыларын амыдыралга боттандырары — депututтың ажылында чедип чүүл. Кожун-дүжүрде чиик, эптиг эт-сеп дугайында айтырыг кодуруп, ону шиитпирлежип коорун сонуукчулар депututадындан Зинаида Т. Баевым ол айтырыгны чедип ургаар көргүзүп. Ынчангаш хойжуларның ажылында өскелериниңден улуг-ла ылгал чок дээрзин кердүвүс.

Коммунист Саая Бора-оол «Хемчик» совхозка хойжулааш ам 15 чыл болган. Хойдан хираган камгалап алыр хүлээлгезин ол чыл бүрүде ажыр күүседип келген. Хоочун хойжу бо чылын төрүүр үүс баш хойдан үүс хураганны алган.

Хойжуның кодаңы ам Час-Адырның серигин чайлааңда, оон хойларының семиртилгезин тергиинге санап болур. Хойжу бо хүннерде сиген кезилдезинде. Ол ниитиниң малынга 15 тонна эки шынарлыг сигенни белеткээрин хүлээнген. Ол планныг даалгазын күүседир четкен.

Онаашкан ажылынга харысалгалыг, хөй-ниитиниң ажылдарынга идепкейлиг хойжуну совхозтуң дирекциязы, ажылчын комитеди хөй удаа шаңнап, мактап келген.

ЧУРУКТА: мурнакчы хойжу Саая Бора-оол.

Х. МОНГУШТУН фотозу.

Школа болгаш амыдырал

КҮШ-АЖЫЛЧЫ КИЖИЗИДИЛГЕНИ — БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

СЭКП Эрзин райкому, парткомнар болгаш партия эге организациялары чурттакчы чон оргузунга идей-политиктиг, организакчы ажылдарның деңнелин белидер дээш соолгу чылдарда эвээш эвес ажылдарны кылып чоруткан. Районуң болгаш школаларның партия организацияларының идеологтуг ажылының кол утказы болза, партииның XXV съездизинин, СЭКП ТК-ның Пленумларының база өске-даа чугула документилерин пропагандалаары болгаш амыдыралга боттандырары болган.

Районуң чырыдышкын ажылдакчылары өөредилге-кижизидилге ажылдарын эки-жидер талазы-биле кызымаккай ажылдап, тус черниң партия организацияларының, совет органнарының удуртулгазы-биле база хөй-ниитиниң идепкейлиг киржилгезі-биле организас-педагогиктиг болгаш ажыл-агыйны айтырыгларны чедишкиннинг шиитпирлеп турар. Эрткен өөредилге чылында ниити көргүзүү 98,5 хуу болган. Бо талазы-биле Эрзин ортумак школазы эң эки көргүзүүлерни чедип алган. Мында 606 өөреникчиниң чүгле 9-у багай демдектерлиг болган.

Районда дөрт ортумак болгаш бир сес чыл школазынга эрткен өөредилге чылында 2244 кижи, олардан 635 өөреникчи «4», «5» демдектерге өөренип турган. Школаларда ажылдап турар 194 башкының 72-ги педагогиктиг хаая эртемниг. Олардан РСФСР-ниң алдарлыг башкылары И. Лойгу, С. Комбу, Тыва АССР-ниң алдарлыг башкылары М. Даргын, Г. Чаадыг, К. Идам оларга чаңгыс өөр-чурттуглары торгаарланыр.

Эрткен өөредилге чылында Эрзин, Бай-Даг, Мөрен, Нарын ортумак школаларының башкылары Л. Дамба-Хуурак, В. Натсак, С. Куулар, С. Болаа, З. Калин, Э. Сайды, Л. Карма, Р. Чакар болгаш Кызыл-Сыңдыс сес чыл школаларынан Р. Аракчаа олар ажылынга улуг чедишкиннерлиг болганнар. Бо башкылар кичээлдерни солун, бедик идей-политиктиг деңнелге эрттирип, өөреникчилерге ханы болгаш быжыг билиглерни берип чаңчыкканнар. Олар кичээл бүрүзүнге эки белеткенип, өөредилге, комсомол комитеттери болгаш пионер организациялары-биле идепкейлиг ажылдап, өөредилгениң техникиг херексеңдерин, көргүзүг материалдарын биллиг ажылдап келгеннер. Ада-иелер-биле база быжыг харылзаалыглар.

Чаа өөредилге чылында башкылар коллективинге дээди болгаш ортумак эртемниг 16 специалист немешкен. Районуң школаларындан 41 башкы Кызылдың педагогика институдунда бот-өөредилге-биле өөренип турар.

Ам бүгү башкылар СЭКП ТК-ның «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ынай экижидер дугайында» доктаалын катап-катап иомчуп, ханы өөренип, бо чугула документиде киргеи негелделерни амыдыралга боттандырарының арга-методтарын дилеп тып турарлар. Башкылар боттарының школаларында теоретиктиг семинарларга өөренишкеннер, суурнуң, совхозунуң болгаш районуң хөй-ниити ажылларынга идепкейлиг киржип, пропагандистер, политинформатордар, агитатолар болуп ажылдап турарлар.

Районуң башкылар коллективтериниң ажылында чедип алдынган чамдык эки үүлдер-биле чергелештир чедир шиитпирлеттинмейн турар айтыырлар база эвээш эвес. Бай-Даг, Кызыл-Сыңдыс школаларының (директорлары И. Мижит-оол, К. Сотнам) өөреникчилериниң билиниң деңнели республикада деңнелинден куду болуп артыышаан. Дыка хөй өөреникчилер орус дыл биле математикага багай демдектерни ап турган. Өөредилге-кижизидилге ажылдың кошкаандан чаңгыс класска катап өөренирлериниң саны эвазжевейн келген. Элээди назылыг чамдык школачылар ниитиниң корум-чурумун үреп, харын-даа кем-херектерни үүлгеткен. Чамдык башкылар коллективтери, школаларының партия организациялары өөреникчилериниң идей-политиктиг болгаш мөзү-шыпар кижизидилгезинче кичээнгейин кошкак салып келгеи. Ол мышкап школаларының күш-ажылчы кижизидилгези, профессионал угланыышкын айтырыы чогуур деңнелде тургустунмаан.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ынай экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле школаларын башкылар коллективтериниң базза чырыдышкын органнарының сорулгаларының дугайында айтырыгны башкылар чугаалашкан.

Эрткен өөредилге чылында школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезин ажиждер дээш эдээн ажылдар кылдыганын районуң улус өөредилге киргизиниң эргелекчиин Д. Баазаң чугаалаан. Ол ажылдарның түнелинде школа доосканнарның чамдык кезин улус ажыл-агыйынга ажылдан артын турар. Аныяк салгалды күш-ажылга кижизидиринге өөреникчилерниң будүрүлге бригадалары чугула рольду ойнап келген. Районуң бүгү школаларында тургустунган ындыг бригадаларга болгаш күш-ажылчы каттыжымышкыннарга шупту 424 кижи бо чылын ажылдан чайлаан. Ынчан олар алдан тонна сигенин кезип, белеткеп, хөй саныг ыяштарны олурткан, чечектерни тараан, алды аллоны дерип кылган, сес килограмм эм оттарны чыткан. Маңаа ылаңгыя Эрзин ортумак болгаш Кызыл-Сыңдыс сес чыл школаларының бригадалары эки ажылдаан.

Амгы үеде школа доосхан оолдар, кыстардан комсомолчу аныктарның дөрт бригадазын тургускан. Оларда ам 150 хире кижи хойжулап, дуржулгалыг малчыннардан дудавайн ажылдан турар.

Оон-биле чергелештир школачыларның күш-ажылчы кижизидилгези болгаш профессионал угланыышкын районда ам-даа куду деңнелде болуп артыышаан. Бо чылын совхозтар директорларының болгаш ортумак школаларның өөредилге эргелекчилериниң харысалга чогундан мал, чер ажылдыгларын болгаш механизаторларның будүрүлге бригадаларының республика саңдыгын районуң талаалерге киргиззээн. Чамдык школаларга күш-ажыл кежээдериниң ужур-дузазын чедир үнелеп көрбээн, аваа-ла ажыл-агыйны ажылдар-биле солуп кааптар таварылгалар хаая эвес.

Школаларның материал-техникиг базазы кошкак, мастерскааларның чартык кезинде чугула херек дериг-херексеңдер шуут чок, бар черлериниң станоктар болгаш өске-даа дериг-херексеңдерниң хөй кезин үрелик солуу-ру негеттинин турар.

Кижизидилге ажылын система чок чорудун келген. Школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезинің мурнакчы дүржулгазын нептередири кошкак. Өөреникчилерниң будүрүлге бригадаларының материал-техникиг базазын ажиждери негеттинин турар. Ынчалза-даа, чаңгыс аай, чалгаараачыг ажылдарны өөреникчилерге ындырып турар.

Бай-Даг ортумак школазының директору И. Мижит-оол Бай-Даг кодээ Совет күүскомунуң даргазы Г. Тойбаа, Нарын ортумак школазының класстан дашкаар ажыл талазы-биле өөредилге эргелекчиин Т. Дулуп, районуң кол санитар эмчизи В. Монгалиев, Мөрен ортумак школазының директору Л. Сандак, улус депututтарының Эрзин район Советиниң күүскомунуң даргазы Н. Б. Тыртын-Кара болгаш өскелер-даа хуралга санал бергеннер.

Районуң башкыларының хуралынга республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орлакчызы К. С. Шойгу киржип, үүне чугаалаан.

Х-К. МОНГУШ,
«Шынныг» хорр.

ТЕХНИКА АЖЫГЛАЛЫ:

чугаанын уламчызы

БИРГИ ЭЭЛЧЕГДЕ ДИРЕКТОРДАН

«Бурунгаар» совхоз техника талазы-биле бай ажылагыйларның бирээзи. Ону мындыг саннаан көрүп болур. Чүүк автомобильдери—44, чиик машиналар—8, бир автобус бар. Илчирбе дугуйлуг тракторлар—25, яваа дугуйлуг тракторлар—30, тараа комбайннары—24, силостуу—7. Моон ап көөрге, совхоз машина-техника-биле бүрүн хандыртынганы тодаргай-дыр. Ук ажыл-агыйда техника ажыглалын багай эвес деп чугаалаан болур. Бо талазы-биле бодунуң бодалын совхозтуң кол инженери Петр Севостьянович Орлов чугаалаан.

Күрүне кодээ ажыл-агыйга чыл бүрүде хөй санныг техниканы берип турар. Ону бистиң «Бурунгаар» совхозтуң чижээнден безин көрүп болур. Бисте янзы-бүрү машиналар хөй. Оларның саны чылдың-на немежип турар. Ол чорук мал болгаш чер ажылында бүгү-ле технологтуг чорудулгаларны механизастап турары-биле холбашкан. Хол-биле кылыр аар-берге күш-ажылды машиналар кылып, малчынның, тараажының күш-ажылын чигедип, бедик бүдүрүкчүлүг болдуруп турар. Механизация болза, кодээ ажыл-агыйның мурнунга партияның салып турар кол сорулгаларының бирээзи болгай.

Ынчаарга үлетпүрүн албээ-биле чорудуп берип турар хөй янзы, бедик бүдүрүкчүлүг машиналарын ажыглап, кадагалап турарывыс кандыгыл? Бо айтырыг кодээ ажыл-агыйда ажылдап турар кижи бүрүзүн дүвүредир ужурлуг. «Багын миннирге, бачыды арлыр» деп улустуң үлегер чугаазы бар болгай. Чажырын канчаар боор, магалыг машина-техниканы ажыглап, кадагалап турарывыс чогуур негелдениң деңнелинге ыракта-ла четпейн турар. Бо талазы-биле четпес үүлдер бистиңдаа совхозта бар харын. Совхозта машина-техниканы канчаар ажыглап турарывысты маңаа кысказы-биле чугаалап көрейн.

Мурнуку чылдарда эдилээн машиналарынга кам чок, электен үреп каар ындыг чоланчылар бистиң совхозка база тургулаан. Мурнунда гараж эргелекчизи турган эш Зауэрнин ажылынга ээ-харыысалга чогун, контролюнуң коткаап ажылган алгаш, чамдык чоланчылар шоолуг үрелбээн, септээр дээш турузуп каан машиналарның артык кезектерин оорлап, адырып ап, тоймаглап турган. Ындыг янзы сес машина сандан үнген. Оларны ам септээр арга чок болганындан үндүр бижиир деп турар. Зауэрни ээ-харыысылга чогу-биле ынча машиналарны тонаткаан дээш, кеземче харыысалгазынга киирери-биле ооң хөрээн район прокурорунче шилчиткен. Ам истелгени чорудуп турар.

Машиналарның артык кезектерин карак ажыттап, тоймаглап оорлаар чоруктарны сөөлгү үеде болдурбас апарган. Бо талазы-биле шыңгыы хемчегларни алган. Чоланчыларның аразында ажылынга кызымак, машиназынга кампыг, өскелерге үлегерлиг кижилер эвээш эвес. Чижээ, 25 чыл чоланчылап келген, назы дөгүй берген Карди Бимбин аныяктарның дагдыныкчызы. Ол машиназынга кончуг хумагалыг, чай кадында-ла техниктиг ажаалдазын кылып алыр. Ынчангаш машиназы электен үрелбес. Планныг опаалдазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Чаа машинаны эпти-ле аваа бүзүреп турар. Ол черле билдингир. Чаа машинаны эдиктир мунарынга эң-не дуржулгалыг, кампыг кижи херек болгай. Оон ангыда аныяктарны база-ла кыдыглавайн турар бис. Сергей Абрамов ам 25 хардыг, чоланчылаа-ла ийи чыл болуп турар. Ынчалза-даа аныяк чоланчы ол үеним дургузунда бодунуң төлептинин, күрүненик эдинге камныг, хумагалының көргүскен. Оон түңнелинде аваа бо чылын чаа машинаны хүлээдип берген.

Чаа машинаны кымга бирги ээлчегде бээрил? Ындыг айтырыг чайгаар-ла тургустунуп келир. Бисте ол айтырыгны техниктиг чөвүлелге шинтпирлеп турар. Чаа машинаны колдуунда-ла чугуг дуржулгалыг, ынаныштыг чоланчыларга бээр. Чүге дээрге, ону шын эдиктир мунар херек. Оон башка электен үрелин болур. Дуржулга чок кижилер ону кылып шыдаваы билдингир. Чамдык ажыл-агыйларда чаа машиналарның электен үрелин турар чоруу ону дуржулга чок, эдилээн эдин камнаваас кижилерге берип турарында-дыр. Оон ангыда чаа куро доосхан, ажылдан эгелеп турар чоланчыларны база детинпир чугула. Оларга шуут-ла үрелгеп машиналар айтып бергеш, «ону септеп алгаш муны» дээр болза, ол деткымче эвес-тир.

Аныяк кижилер септелгени кылып болбайн аян. Ынчалзажок оларга эдиктир мунган эрги машиналарны бээр. А чоорту мергежий бээрге, чаа машина бүзүреп болур.

Кайы-бир чоланчы бодунуң мунуп турган машиназын чөптүг чылдагаан чок үреп каан болза, үрелген кезектиң өртээн аваа төледири албан болур ужурлуг. Бис чогум-на ынчаар кылып турар бис. Үрелген кезектиң өртээн чоланчы боду төлээр болгаш септээрин база боду кылыр. Оон өскээр болбас ужурлуг. Материалдыг харыысалгалыг болурунуң алыс утказы олдур.

Чаа-даа, эрги-даа машинаны кым-бир кижиге бээрде, ону ыяап-ла тускай комиссия акт өзугаар хүлээдип бээр. Машинаның четче-бүрүн, чогумчалыг ажылдап турарын актыга бижээш, чоланчы база комиссия кежигүннери адын салыр. Оон соонда ук машина үеэн четпээнде үрелирге, чоланчы боду кылдырар апаар. Ону бисте чурумчуткан.

Машина-техниканың ажыглалын эжижидеринге бир эң чугула үүл—чоланчының класын, тодаргайлаарга, мергежилин доктаамал бедидери болур. Боже бис улуг кичээнгейни салып турар бис. Класс бедидериниң курстары кыш санында-ла совхозка ажыттынар. Механизаторлар, чоланчылар аваа өөренип, класын бедиткениниң шыңзылгазын ап турарлар.

Машиналарның кадагалалын эжижидеринге тускай оран-бажың херек. Бо талазы-биле бистиң совхозта мунне эки. Делгем гаражтыг, машина-трактор тургузар, септээр үлегерлиг мастерскаялыг бис. Оон ыяй комбайнаар турар кыры дутлаглыг херимни кылган. Автомашиналарны, тракторларны турар тускай черлери бар, оларның адаан бетоннан каан. Эт-сеп, артык кезектер шыгжаар складты туткан. Бо бүгүнүң ачызында машина-техника эмге-секселиг, турар черлиг апарган. Машина-техниканың кадагалалын эжижидер дээр болза, өске ажыл-агыйлар база-ла бирги ээлчегде үлегерлиг херимни кылыры эргежок чугула. Оон кыры серилиг, адаа бетонпаттынган болур ужурлуг.

Агар септелгени кылып, херек артык кезектерни садып ап турарывыс мындыг. Кандыг-бир машинага агар септелге херек апарган болза, оон септээр ужурлуг черни чазып адырар. Ужулган кезектериң аттарын, элээн, элевээнин дефект даңзызынга ийи хуу кылдыр бижиир. Шуут үрелген, солуур кезектериң даңзызын ангы кылыр. Оон бир хоолгазын Сельхозтехника салбырынга чагыг-биле кады чорудар. А оон садып алган чаа кезектериң аттарын, дугаарын, өртээн тодаргай айтыкан даңзыны совхозка әккелгеш, склад эргелекчизинге чаңгыстап ат салып хүлээдип бээр. Ынчангаш чаңгыс-даа артык кезек читпейн, будуулуушкун болбайн турар. Машинадан адырган болгаш катап ажыглаар, үрелбээн кезектерни чоланчы боду складка ангылап салып каар. Дараазында кылырда, оон ап алыр.

Техниканы бедик бүдүрүкчүлүг кылдыр камнап эдилээри, ону чөп кадагалаары дээш бүгү харыысалга совхозтуң директорунга болгаш кол инженерлериңе оналажыр ужурлуг. Кол инженер директорнуң мурнунга отчёттуг болур. Машина-техникага хамаарышкан бүгү айтырыгны техновүлелге чугаалажып көргеш, шинтпирлээр. Ындыг болганда, техниканы багай ажыглаат, ону үрээн тоймаглаан дугайында айтырыгны чүгле чоланчылар-биле, механизаторлар-биле, оларны буруулалыры-биле кызыгаардап болбас. Кол харыылаар кижи директор болганда техника ажыглалы, кадагалалы багай болза, бирги ээлчегде директордан шыңгыы айтырар апаар. Чүгле ынчан машина-техниканың ажыглалын, кадагалалын үндезинин-биле эжижидериңе шинтпирлиг эргилденин чедип ап болур.

П. ОРЛОВ,
«Бурунгаар» совхозтуң кол инженери.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СӨТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

Каяа-даа каттышпас чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының Гавана конференциязынга уткуштур

БОЛУУШКУННУҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

ГАВАНА. Делегей амыдыралының эң улуг болуушкуннарының бирээзи — каяа-даа каттышпас чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының VI конференциязынга Куба Республиканың найысылалында бүгү чүве белен. Гавананың уран чурумалдыг районунда туттунган Конгресстерниң кайгамчыктыг ордузунга ол ажыттынар. Киржикчилерниң санының талазыбиле бо шуулган каяа-даа каттышпас чурттарның бо үеге чедир болуп келген шуулганнарындан эң хөй төлээлерлиг болур. Анда аажок улуг сонуургалдың дугайын мындыг факт база чугаалап турар, үүл дизе, конференцияның ажылын даштыкы мун чыгам журналистер дамчыдар.

Бодунун тыптып келген үеэнден бээр эрткен 18 чылдың дургузунда каяа-даа каттышпастарның шимчээшкини тайбың дээш, империализмге, колониализмге, расизмге (оон иштинде сионизмге) удур, хөгжүп орар чурттарның политика болгаш экономика талазы-биле хамаарышпас чоруун быжыглаар дээш улустарның демиселиниң эң чугула фактору болу берген.

Бөгүн бо шимчээшкиниң киржикчилери 86 күрүне, эрги болгаш чаа колонизаторларның дарлалыңдан боттарының хосталгазын ам-даа чедип албаан улустарны төлээлээн ийи организация —Палестинаны хосталарының организациязы болгаш Мурнуу-Барыын Африканың Улусчу организациязы болуп турар. Каяа-даа каттышпастың шимчээшкини бүдүн чартык миллиард ажыг кижини төлээлеп турар. Лаарта ажыттынар бо конференция каяа-даа каттышпастар шимчээшкининиң чаңгыс эвин быжыглаар болгаш делегей политиказының чугула фактору кылдыр оон ажыл-чорудулгазын идепкейжидер хүлээлгелит.

Хосталган чурттарны неоколониализмниң четкилеринге четкилептер дээр империалистериңе оралдажышкыннарынга харыы кылдыр каяа-даа каттышпастарның колониялар-лыг империяларның бузундуларынга тыптып келген шимчээшкини чылдан чылче улам күш кирип келген.

Каяа-даа каттышпас болгаш социалистиг чурттарның кужениишкиннерин каттыштырары дүшкүүрлүг чоруктун чавырлыышкынын ханыладырының база ону делегейниң бүгү районнарынче иептерелиринин колониализм артышкынарын болгаш шериг чөрүлдээлериниң одаларын чок кылырының, ынчангаш күрүнелериниң хамаарышпас чоруунга болгаш бүрүн-бүдүн девискээрлиг турарынга кыжаныышкынарны кезээ шагда чок кылырының чугула чүүлү болур.

Кижи төрелгетеннин догуннаашкынынга эң чугула ол айтырыгларны шинтпирлээринге каяа-даа каттышпас чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының Гавана конференциязы база бодунуң боттуг үлүг-хуузун киирер ужурлуг. Ол болза, каяа-даа каттышпастар шимчээшкининиң кол барымдаалаар принциптерин, оон хүрээленнериниң чаңгыс эвин камгалаар, делегей политиказының бот-тускайлан боттуг фактору болур шимчээшкин дугайында билиишкинин бүгү делегейге бадытказар хүлээлгелиг.

ГАВАНА. (СӨТА). Каяа-даа каттышпас чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының алдыгы конференциязының даарта ажыттынарынга белеткел шугуму-биле август 30-де Конгресстер ордузунга каяа-даа каттышпастар шимчээшкининиң кежигүннери күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы ажылдап эгелээр. Ол чурттарның эксперттериниң чаа доозулган хуралдарынга хүлээп алдыгаан сумелерни болгаш шинтпирлерни министрлер чугаалажыр.

Никарагуаны шимчээшкиниң долу эргелиг кежигүну кылдыр хүлээп алырын даштыкы херектер министрлериңе эксперттер чаңгыс ап-сеткилдиг сумелээн деп, Конгресстер ордузунга болган парлалга конференциязынга чарлаан. Шимчээшкиниң кежигүннери кылдыр Боливияны, Гренаданы, Иранны, Пакистанны, Суринамны, Зимбабвенин Политиктиг фронтузун хүлээп алыр дугайында дилеглерни база таарымчалыг кылдыр көрген.

Каяа-даа каттышпастар шимчээшкининиң доктаамал органы—Таарыштыр башкарарының бюрозун 25-тен 35 чедир кежигүн составтыг кылдыр калбартырын ол хуралга шинтпирлээн.

Египеттен ангыда араб чурттарның төлээлекчилери албан хуузунуң эвес ужуражышкын эрттиргеш, Вашингтоннуң киржилгези-биле Египеттиң болгаш Израильдиң аразынга кылдынган Кэмп-Давид дугуржулгазының түңнелинде Чоокку Чеен Чүкте тургустунган байдалды олар чугаалашкан. Гаванада журналист болуктерде билдинин келгенин өзугаар алырга, ол ужуражышкынга киришкен араб чурттар Садаттың саттынышчы-ырбакчы угланышкынын буруу шапкан болгаш палестин улустуң бот-башкартынар эргезин деткээн чорук илергейлеттинген кады кылган медеглелди белеткээн.

ЛИВИЯНЫҢ НАЦИОНАЛ БАЙЫРЛАЛЫ

ТРИПОЛИ, (СӨТА). Сентябрь 1-де ливи улус бодунуң национал байырлалын — Революция хүнүн демдеглеп эрттирген.

Ол чыл бурунгаар Муамар Каддафиге баштаткан аныяк офицерлериңе болүү чурттакчы чонуң калбак кезектериниң доткимчеан-биле хаанныг өзу-чурумну дужүрген. Ливияның улузунуң мурнунга Сентябрь революциязы калбак перспективаларны ажыткан. Кыска үениң дургузунда аныяк республика Чоокку Чеен чүктүң болгаш Африка диптин күрүнелериниң аразында экономиктиг хөгжүлдениң темпилериниң талазы-биле мурнакчы черлериниң биреэзин эзлепкен. Чуртта халас өөредилгени болгаш эмчи дуза-ламчызын көргүзерин, ажыл төлевириниң магадылаттынган төлевирин тургускан, социал камгалалдың болгаш хандырылганың системазы хөгжүп турар.

Чурттуң мурнунда салган сорулгаларны шинтпирлээринге социалистиг дем каттыштырылга чурттары-биле, чүүн-даа мурнунда Совет Эвилели-биле Ливияның экономиктиг калбак дем каттыштырылгазы улуг аргаларны берген.

Даштыкы политика талазыбиле Ливия антиимпериалистиг быжыг угланышкынны чорудуп турар. Быжыг туруштуг чоруктун болгаш удурланышкынның национал фронтузунуң идепкейлиг киржикчизи болбушаан, Ливия Чоокку Чеен Чүкте месилдежишкинин чөптүг, бүгү талалыг шинтпирлээри дээш, империализмниң болгаш сионизмниң агрессив планнарынга, араб реакцияның чимзенишкиннеринге удур демиселге араб улустарның сырый каттыжышкынны дээш демиселин турар.

Революцияның 10 чыл оон байырлаарынга киржири-биле ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазының ораланчызы Б. Е. Саркисне баштаткан совет делегация Триполиде чеде берген.

Парынмаа Анандович МААДЫ

Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры, «Хадың» совхозтуң ажылчыны Парынмаа Анандович Маады үр болгаш аар аразаныының соонда 1979 чылдың август 31-де 53 харлыында мөчээн.

П. А. Маады 1926 чылда Тыва АССРниң Бии-Хем районунуң Азют деп черге ядыы арат өг-бүлеге төрүттүнген. Бодунуң куш-ажылчы ажыл-чорудулгазын «Хадың» совхозка 16 харлыында эгелээн. Оон куш-ажылчы бүгү амыдыралы ол ажыл-агый-биле холбашкан. Ол анаа бодуун колхозчудан колхоз даргазының ораланчызынга чедир депшээн.

Парынмаа Анандович каяа-даа ажылдап турган, бодунуң хүлээлгезин шынчы болгаш ак сеткил-биле күүседип, колхоз будүрүлгезинге бүгү-ле күжүн, билиглерин болгаш арга-дурмулгазын бүрүү-биле берип чораан. П. А. Маады «Хадың» колхозтуң хову бригадазының бригадири болуп ажылдап турган, 1948 чылда бир гектар черден 42 центнер кызыл-тасты ажаап алган. Оон ол куш-ажылчы маадырлыг чоруу Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры деп атка төлептиг болуп, партия болгаш күрүненің үнелелин алган. Сөөлгү чылдарда, аарыырында чедир, Парынмаа Анандович совхоз будүрүлгезинге чедишкиниг ажылдап турган.

Парынмаа Анандович куш-ажылга ынак, ажыл-хөрөөнге бердингени, бичэ сеткилдии-биле өскелерден ыңгалып келген.

П. А. Маады ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң депутадынга соңгудуп чораан.

Парынмаа Анандович Маадының, куш-ажылга ынан болгаш бичэ сеткилдиг кижиниң, дугайында чырыткылыг турасказал бистиң чүректе ривиска мөңгези-биле артар.

БӨЛҮК ЭШТЕРИ.

ФКП-НИҢ ПОЛИТБЮРОЗУНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ПАРИЖ, (СӨТА). Сөөлгү үш чылдың дургузунда Францияның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң өөрүнчүг эвес түңнелдери болза үүлле монополилларының болгаш улуг капиталдың эрге-ажыктарынга чорудуп турар политиканың түңнели болур деп, ФКП-нин Политбюрозунуң август 30-де мыла парлап үндүрген медеглелинде онзадан демдеглээн. Ол медеглелде чазактың экономиктиг болгаш социал политиказының түңнелдерин сайгарып көрген.

Чуртта инфляция соксавайн турар, оон чыл бүрүзүнде өзүлдезя 13 хуу болган. 1978 чылдың июльдан бээр ажыл чок чорук 15 хуу өскен, ынчангаш Франция амгы үеде «ниити рынок» чурттарының аразында ажыл чоктарының санының талазы-биле бирги черни эзлеп турар деп, медеглелде айыткан.

Үндүрүглерниң доктаамал өзүлдези, чуртталга бажыңнарының, транспорттуң, бензинниң өртээнің угратканы, калбак хереглелдің баравнарынга өртектің бедээни хөй миллион француз ажылчы чоннарга аар-берге чорук болу берген деп медеглелде демдеглээн.

ХОШИМИН БИЛЕ ЛЕНИНГРАД—ТӨРЕЛДЕШКЕК ХООРАЙЛАР

Хошимин — ВСР-нин мурнуу чүгүнде политиктиг болгаш экономиктиг улуг топ — Ленинградтың төрелдешкек хоорайы. Ол хоорайларны ылгалыр-даа, дөмейлешкеддаа түүлдери хөй. Олар кайызы-даа далайның улуг порттары болур. Вьетнам болгаш совет ажылчы чоннарны чүректің ханыындан сырый найырал, бот-боттарына дузалажылга, эштежилге харыызаалары холбаштырып турар.

ЧУРУКТА: Хошиминниң портунда совет болгаш вьетнам чүдүрүкчүлер кады ажылдап турлар.

В. БУДАНЫҢ фотозу.
СӨТА-ның фотохрониказы.

• • •

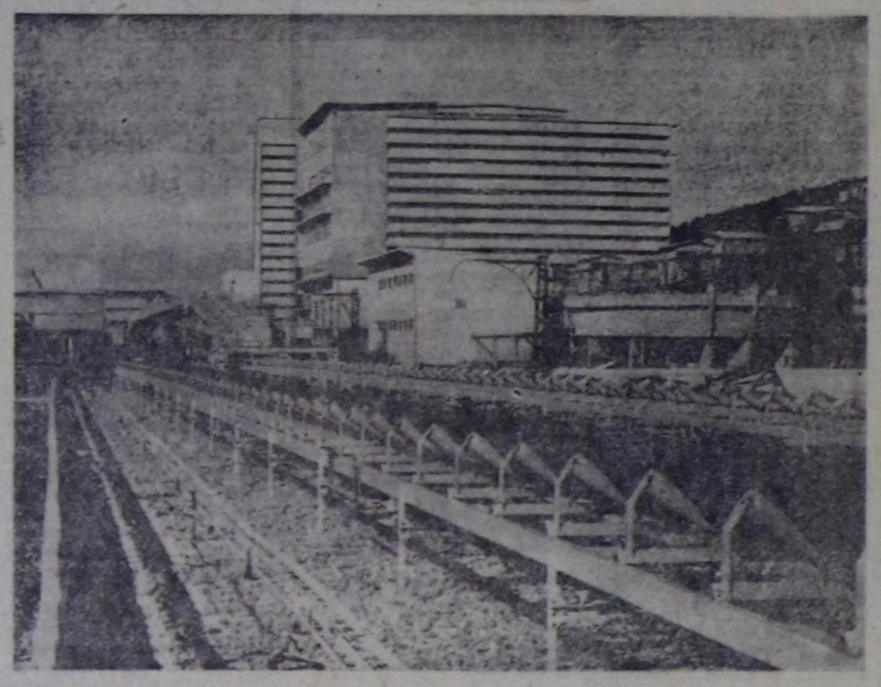

Хонгайның хөмүр-даш бассейнинин улуг үлетпүр товүүнде карьерлериниң, демир-оруктарының, автомобиль оруктарының комплекизин тургузуп турар. Ажыглалга киргеп күүлер улуг ажыл-агыйынга бедик калорийлиг хөмүр-даштыг бээрин көвүдедир арганы берип турар.

ЧУРУКТА: Польша Улуг Республиканың дуазазы-биле тудуп турар арыглал комбинадында хөмүр-даштыг ылгаар секция.

ВНА—СӨТА-ның фотозу.

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР: бригадирнин кичээлдери

«Ленинградсланец» каттыжышкынының эң эки дыгжыларының бирээзи Василий Михайлов бодунуң мурнунда ажылдап турган бригадалыбиле чарыштыг эгелээн. Коммунист Михайлов бодунуң ажылдап турган мурнакчы коллективинден чоруткаш, күш-ажылчы көргүзүүлериниң түңнелинге бо-ла соңдаан турар кожазы участокка барып бригадирлей берген.

Дагжыларның күш-ажылчы тиилелгени чедип алырына онза ханды-даа теснилка негеттинмеген. Ажыл-хөрөктүн чедишкиниг кижилер шинтпирлээн. Бригаданың үжүк кожигүнүнүн кижи бүрүзүн оон ажыктыг чүвени эң-не хөйнү берип болур ындыг бүдүрүлге участогунга быжыглаан. Оон-биле кады холушкак тускай мергежилди шинтээдип алырын база эгелээн. Мурнакчы дуржулганың школаынга өөредилге чоруп турган, ону бригадир боду баштаан. Ам кым-даа шахта иштинде сланец алыр черин белеткээринге, транспортерну тургузарынга, суургайларны өрүмнээринге эжин солун, ажылдап болур апарган. Шуудулганың шак ынчаар таарыштырган технологизы ийи каът он алды даш бажыңнарны туткан кудумчуну Комсомольская деп адаан. Ол кудумчунуң ында тургустуганы— кодээ Советтиң хоочун депутады Ф. Олейниковтун улуг ачы-хавыязы-дыр.

Чаагайжыдылга талазы-биле доктаамал комиссияның кежигүнү Ф. Олейников колхозчу аныяктарның амыдыралчуртталгазының болгаш даштанылгазының дугайында сагыш салышкының могаг чок салын турар. Улустуң соңгукчузунуң инициативазы-биле аныяк өг-бүлелер чурттаар бажыңнарны туткан чаа микрорайон тургустунган. Колхоз ону тударынга тудуг материалдары болгаш техника-биле дузалаан.

Дөрт чартык он чылда кодээ Советте соңгукчуларның эрге-ажыктарын төлээлеп келген Ф. Олейников бүгү Ближний хуторга үүлле чаңгыс даш бажың турган үени утпаан болгаш эки билир. Бодунуң хөгжүлдезинин эге үеэнде колхозтун чылда ап турган орулгазы ам ажыл-агыйда үүлле уруглар садтарында ажаалда-тежээлиге четчир турган ийик.

Бет бажыңныг уруглар ийи ажылды эң-не ажыктыг кылыр арганы берген.

Бригадирниң алдар-хүндүзү ниити чедишкинге база бичэ эвес рольду ойнаан. Барык 25 чыл дургузунда Василий Михайлов С. М. Киров аттыг шахтаның чер иштинге ажылдап келген. Анаа ажылдап турган Василий Михайлов «Хүндүлүг шахтёр» атты чедип алган. Оон күш-ажылчы чедишкиниерин Ленин орден-биле демдеглээн.

Ында В. Михайлов ышкаш, ындыг эң-не эки мастерлерден бригадирлер-дагдыныкчыларның институдун тургускан. Дагжыларның профессиязы оларның ажы-төлүүн база профессиязы болуп турары өөрүнчүг. Шахтаның хоочун дагжылары И. Марин, Н. Тимофеев болгаш өскелердаа боттарының ооларын ында ажылга киргеп. Ол дээрге, ооларга төлептиг үлегерчижек-тир.

МОЛДАВИЯ: хоочунуң аныяктар дугайында сагыш салышкыннары

Ближний Хутор суурда ийнсад-яслиан бөгүн колхозтуң чоргааралы болуп турар. Ближний Хуторда уруглар-ның школа назыны четпээнде кижизидилгезинин айтырыы бүрүн шинтпирлеттинген. Колхозтуң акша-хөрөнгизи-биле Культура бажыңын, үш библиотеканы база туткан. Спорт бажыңынын тудуу удаваас эгелээр.

—Бо бүгүнү шуптузун аныяктарга кылып турар. Кылыр ажыл-херек-ле хой, ынчангаш назы-хар дугайы, аарыглар дугайы, даймына балыглаткан балыглар дугайы безин болганчок-ла уттундура' бээрдир деп, 79 харлыг хоочун чугаалап олурар. Чижээлээргe, Культура бажыңының чанында уруглариың музыка студиязы ажыттынган. Ам ында 50 бичин ооллар, кыстар фортепьяно, аккордеонга ойнаарын өөренип турарлар. Ынчалза-даа аныяктарга ам-даа хой чүвени кылып бээри күзенчиг...

ЭСТОНИЯ: дөн тейлерден мал чемнери

Дөн, тейлерде хөрөөнү сойлуп үрелир чорукка таварышкан бичэ үнүш-дужүткүр черлерни малдың эдбек чемнерин алыр кылдыр таартып болур. Ындыг хөрөөннерни мелиорастаарының комплексилиг технологизын специалистер ажылдап кылган.

Кадыр ийлерни скреперлер болгаш бульдозерлер-биле баштай дескилээр, а оон соонда хөрөөнүнүң бичэ үнүш-дужүткүр картын чоогадан алган кара довурак болгаш торф-биле холуур.

Эстонияда ажылдап кылып турар черлериниң он хире хуузу дөн, тейлерде бичэ үнүш-дужүткүр хөрөөннер болуп турар. Оларны мелиорастаарының чаа технологизын ажыглаары көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин улам көвүдериниң чугула курлавыры болуп турар.

БССР: тулаа—заповедник черлер

Республиканың чазааның шинтпирин өзугаар Белоруссияның тулааларын заповедниктер болур кылдыр чарлаан. Заповедниктерге күрүненің 20 заказник-клюква — кат аймаан тургузар.

Белоруссияда заповедник девискээрлериниң четкизин план өзугаар калбартын турар. Ам ындыг четкилер республиканың девискээриниң 7 хуу хирезин эзлеп турар.

Хемнер баштарында тулааларда үнүш аймаанын бүгү байлаа, оон иштинде чайгаар үнер каттарының хөй санныг плантациялары хевээр кадагалаттынган. Бо девискээрлерни камгалап, хандыр шинчилээр чорук практика талазы-биле улуг ужур-дузалыг болуп турар. Калбак арыг, аъргалар шыктың немелде камгалакчылары, кырында үнелиг торфту хөй-биле адыр чер болу бээр, клюквакат аймааның плантацияларын калбартырының чаа аргаларын ажыдар.

Ховар дээн дөт мөңгилиг хөлдер эвээш эвес Витебск области чедиг хөл заказниктерин тургускан. Хөлдериниң геология тургузуун, суг адаанда бойдус чүүлдериниң дүрүм өзугаар болуруун шинчилээрин ол заказниктерге уламчылаар дээн.

(СӨТА-ның корр).

СЕНТЯБРЬДА КӨРҮҢЕР

Далай кылымда ырак хоорайжыгашка бичии уруг чурттап турган. Ол Фрегат деп дельфин-биле эштин тура хүнзээр, аңаа тренери Виктор Варенцов таарзынмайн барган. Надя Привалова район маргылдаазынга тергини эки эжингеш, чурттуң шилиндек командаазының составынга киргеш. Аңаа таварышкан бергелери ол чаа өңнуктеринің дузазы-биле ажыл өткен.

Надя Привалованың ролюнда хореография училищеаның сургуулу Галина Беляева ойнап турар. Үк киноның ады «Бүгү чүве карак чивеш аразында болган». «Ленфильм» киностудияга тургускан. Кинода Анатолий Папанов, Наталья Фатеева дээш өске-даа актерлар ойнап турар.

Делгем экранныг «Офицер валызы» деп кинону «Туркменфильм» киностудияга үндүрген. Танк ротазының солдаттарының болган офицерлериниң амыдыралын ында көргүскен. Ротаның командири капитан Саврасовтуң овур-хевири кол черни эзлеп турар. Ол дайынның кадыг-бергезин база көргеш, амгы хүннерде дайынчы патриоттарны кижизидериниг бүгү күжүн бараалгаткан.

«Тергини эки сезон» деп кинону «Мосфильм» болгаш швейцар киностудиялар кады тургускан. Кинону югослав режиссер В. Павлович тургускан. 1936—1938 чылларда Испанияга хамааты дайынның киржикчилери антифашистерге үк кинону тураскааткан. Интернационалдыг бригаданың дөрт дайынчызы Италия биле Испанияның кызыгаарында курорт хоорайжыгашка эң тергини курорт сезонунуң үезинде бичии уругларны камгалап ап келгеннер. Кол рольдарда Ю. Будрайтис, А. Лазарев болгаш өскелер-даа ойнап турар. С. Бондарчук, Н. Крючков олар баа кинода тырттырган.

«Өскелериниң бачыдын арыткаңы» деп чаа киноның маадыры Богдан Чичураның салым-чолу аңаа эвес кижи. Көдээ чурттуг ядыы оол хүрээ-хинт ажылдакчызы болу берген. Ол оон ыңай-даа чада аайы-биле деп-шип болур турган. Ынчалза-даа Богдан өске орук-биле барган. Ол бодунуң частырыын билип, чаңгыс чер-чурттуларының мурнунга буруузун миннип, демиселдиң болгаш бачыт адырарының оруунга турупкан. Кинону Довженко аттыг киностудияга тургускан.

Большевик партиянын шылгарацгай ажылдакчызы, В. И. Ленинниң өөреникчизи Ф. А. Сергеевтиң (Артём) чырыткылыг тураскаалынга бараалгаткан «Үймээниг баррикада» деп аңаа кинону М. Горький аттыг киностудиага тургускан. Оон дугайында тоолчүргү чугаалар чоруп турар кайгамчык кижиниң революсчу ажылчорудулгазын ында көргүскен. 1909 чылда болган суд хөрээн колдап көргүскен, ынчан айтырыг чидип-биле тургустуна берген: астырын өлүртүр бе азы бүгү назыда шөлүлгеге чурттага бе? Сергеев бүгү назыда шөлүттүрген.

Өнүүг, делгем экранныг «Какпа» деп англи кинода болуушкуннар өткен чүс чылда болган. Ында кижилерден ыракта чурттап турар аңчы болгаш оон үну чок адайының амыдыралын көөр бис. Амыдыран чурттаар дээш кадыг-дошкун бойдус-биле оларның демисели ынакшылдың кайгамчык күжүн бадыткан турар.

«Өске чүрек» деп данил, «Буруулуг кижи» деп сирия фильмнерни база сонуургаш болур силер.

В. ВАСИЛЬЕВА.

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

УНИВЕРСИАДА-79-ТА СОВЕТ СТУДЕНТИЛЕР

Мехикога сентябрьның 2-де болур Универсиада-79-ка бистиң чуртувусту төлөөлөп баргаң студентилериниң саны эң хөй —200 кижи болур. Оларның аразында кирген сураглыг спортчуларга Монреальга болган Олимпиаданың тулган чемпиону, Владимир чурттуг гимнаст Николай Андрианов, олимпий чемпиону гимнаст Мария Филатова (Ленинск-Кузнецк хоорай), москвачылар Марина Кошеваа, Михаил Бурцев, бедиин халыыр талазы-биле делегей рекордсмени Владимир Ященко (Запорожье) үш дакпыр халышка делегейде эң бедик көргүзүлүг болган, Минск чурттуг Геннадий Валюкевич, сугга эштиринде делегей чемпиону, Пенза чурттуг. Ирина Калинина болгаш өскелер-даа хамаржыр.

Бо хире ат-алдарлыг болгаш Универсиадага киргеш, совет команданың назыны аныяк. Оон составында чаа кижилер баа хөй. Ол ындыг болур ужурлуг-даа, чүсе дээрге спортчу студентилер черле аныяк болуру билдингир. Мехикоже көскүзү-биле чаартынган команда чорудун, олче перспективтиг атлеттерни киириштирип турарыныстың ужуру болаг келир чылын Москвага Олимпий оюнларынга белеткел. Студентилериниң «Буревестник» спорт ниитилели бүгү-ле Олимпиадаларга болгаш делегей чемпионаттарынга чурттуң шилиндек командаларынга боттарының төлөөлерин киириштирип келгеннер. Ону бадыткаары-биле бараалында сан-түңнерни киирип болур. «Буревестниктиң» 80 кижизидикчили Олимпий, а ийи чүгү — делегейниң болгаш Европаның чемпионнары болдуглаан. Оларның аразында бедиин халыыр Валерий Брумель, гимнаст Борис Шахлин, спринтер Валерий Борцов болгаш өскелер-даа бар. Олимпиада-80 Москвага болур чүс төлөөде, студент спортчулар оон киржикчилери, тиилекчилери болуру күзелчиг.

Бо хүннерде чурттуң дээди өредилге черлеринде беш миллион, ажыг студентилер өөренип турарлар. Ийи кижиниң биирээзи-ле «Буревестник» клубта белеткеним турар. Ону күш-культура кижизидилезиниң кафедразының 17 муң башкылары, 1 муң штаттыг болгаш 600 хире хөй-ниитү тренерлер удуртып турар.

Студентилериниң спорт ниитилелиниң баазазы улуг. Ында бүдүн чартык муң ажыг спорт аалдары, 48 стадион, 65 бассейн, лыжаның 400 базалары, 2,5 муң ажык шөлдер болгаш өске-даа тудуглар бар. Чамдык клубтарның спорт комплекстери— ылаңзыя Москва университединиң, даг институдунуң, и Бауман аттыг дээди техниктиг училищениң, Москваның нефтехимия болгаш газ үлетпүрүнүң институдунуң, Москваның күш-культура институдунуң комплекстери Олимпиада-80 үезинде олимпийжилерниң белеткелинге ажыглаттынар.

Бис Универсиаданы чүгле марыылдаалар, тиилекчилер ыалдыр көрбейн турар бис. Ол дээрге хөй чурттарның студентилериниң« (Мехикога чүс ажыг чурттуң төлөөлери келир) аразында зарылдаалын бызыглаарын база чедип алыр бодап турар бис. Аңаа калбак культура программазын эртирип, ыңзы-бүрү диспутарны, ужуражылгаларны, студентилериниң спорт хөгжүдер талазы-биле делегей конференцизиин, кинематографистериниң, чурукчуларның, фотомастерлериниң солун конкурстарын организастаар бис. Универсиада-79-түн ол хөй талалыг ажылдарынга совет студентилер киржирлер.

Сергей ИВАНОВ.
«Буревестниктиң» Төп чөлүлелиниң даргазы.

(ПМА).

Чөөн-Хемчик районнуң Бора-Тайга ортумак школазының чедиги классчылары өөредилге-даа, сагылга-чурум-даа талазы-биле класстар аразында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнар. Олар бо чаа өөредилге чылы эгелээр мурнунда найысылал Кызылга экскурсиялап кээп, төөгүлүг черлерни сонуургап көргеннер.

ЧУРУКТА: Ада-чурттуң Улуг дайынынга маадырлыы-биле мөчүннерге тураскаалдың чанында Бора-Тайга ортумак школазының чедиги классчылары башкылары-биле.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 2-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — «Зарядкага чыскаалыңар!». 11.00 — «Будильник». 11.30 — «Совет Эвилелиниг баргаш боор тур мен!» 12.30 — «Тоол аалдап келген». «Хөглүг дүш азы каткы болгаш карак чажы». Уран-чечен телефильм. 1-ги серилзы. 13.50 «Шуптузун билиг алыксаар мен». Киножурнал. 14.00 — «Көдээге дамчыдылга». 15.00 — «Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 15.30 — «Театр шинзи». Л. Леонов — «Алдын терге». Малая Бронналда Москваның шин театрынын фильм-шинзи. 17.40 — «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 18.40 — Делегейниң уруглар чылынга. «Кажан делегейниң уруглары чыглып келгенде». Артекке интернационалдыг залчет дугайында. 19.30 — «Делегей байдалы». 20.15 — «Бөгүн — Нефть болгаш газ үлетпүрүнүң ажылдакчыларының бүгү-эвилел хүнү». Дамчыдылгага СССР-ниң нефть үлетпүрүнүн министри Н. А. Мальцев киржир. 20.30 — «Силерниң чагааларыңар-биле». Нефть болгаш газ үлетпүрүнүн ажылдакчыларының чагыы-биле концерт. 21.15 — «Тайга хаттары». Уран-чечен телефильм. 2-ги серилзы. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.00— Интервидение фестивалы. Сопотка эстрада ырызының конкурузу. 00.30 — 01.00 — Үлегерлиг эжериниң талазы-биле делегей чемпионады. Югославиядан дамчыдылга. Төңгенде — медээлер.

Вторник

СЕНТЯБРЬ 4-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05 — Уругларның делегей чылынга. «Планетаның уруглары чыглып келгенде». 11.55—Д. Балеев—«Чугаалар». Москваның М. Н. Ермолова аттыг театрының фильм-шинзи. 13.25— В. Золотухин. № 2 симфония. 13.45— Медээлер. 13.50—16.00 — Чапсар. 16.00—Медээлер. 16.20— Документалдыг фильмнер программазы: «Тирасполь маркаазы». «Ийиги бедик», «Бистиң бажыңывыс», «Мурнакчыңыг соонда кымыл». 17.30—«Бистиң садывыс». 18.00—«Сөөд ленинчи библиотекаң». «Аныяктар эвилелериниң сорулгалары».

КЫЗЫЛДАН

18.45—«Сылдыстыг аш». Уругларга программа. 19.15— Телемедээлер. 19.25 — «Ажыктыг чорук болгаш шыпар дээш». Дамчыдылга. 19.55 — Телемедээлер. 20.10— Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

20.15—Бөгүн делегейде. 20.30—«Ажыл-агый чорударының механизмин сайыргаңгайжытышаан». Академик Т. С. Хачатуровтуң чугаазы. 20.45—«Ырак болгаш чоок ыр». Дамчыдылганы РСФСР-ниң улустуң артизи композитор В. Левашов чорудар. 21.35—«Кыдаттың дайын кыпсыкчылары». Пекиниң бөгүнгү политиказының дугайында документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—«Фестивальдар, конкурстар, концерттер...» Дамчыдылганы музыка тайылбырлакчызы О. Доброхотова чорудар. 23.55— «Бөгүн делегейде. 00.10—00.30 —«Кара-каттың чечектери». Документалдыг телефильм.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.45—Воронежтиң опера болгаш балет театрының аныяк артистериниң концерти. Воронежтен дамчыдылга. 19.15—«Харыылаңар, горнистер!». 19.45 — Москва чоогунуң меридианы».

КЫЗЫЛДАН

20.15—21.35 — «Типлеттирбээн хоругдаттырган кижи». Телешин.

Среда

СЕНТЯБРЬ 5-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40— Эртенги гимнастика. 11.05— Мультфильмнер программазы: «Кадыг тоорук дугайында тоол», «Рекс — спортчу». 11.35— «Тайга хады». Уран-чечен телефильм. 1-ги серилзы. 12.50— «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 13.50— Медээлер. 13.55— 16.00—Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20 —Делегейниң уруглар чылынга. Документалдыг телефильмнер программазы: «Сагыш-сеткил күш-ажылда», «Бөгүн Макаренкодан үлегерлеп», «Эгезин». 17.15—«Чурукчулар дугайында чугаалар». Азербайджан ССР-ниң улустуң чурукчузу Т. Нариманбеков.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Уругларга фильм. «Циркке таварылга, азы Найырал дузалаан». 18.15—Телемедээлер. 18.25—«Аапа диптиң төвүнде». Дамчыдылга. 18.55—Телемедээлер. 19.10— Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.15—«Аныяктарның чогаадылгазы». Болгария Улус Республиканың телевидениезиниң болгаш радиозунуң уруглардың ниитү ырызының концерти. 19.45— «Эртемниң чедишкиннери». 20.15— Бөгүн делегейде. 20.30— «Останкинонуң концерт залында С. Островойнуң шулуктерниң кежээзи». 22.00—ССР Эвилелиниң үлегерлиг Улуг театрының балединиң артистериниң концерти. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.00—00.50— Футбол талазы-биле делегей маргылдаазы. ССРЭ-ниң шилиндек командазы—ГДР-ниң шилиндек командазы. В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан дамчыдылга. Чапсарда —Бөгүн делегейде. Информастыг дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.00—Киевтиг күрүне филармониязының «Гармония» ансамблиниң концерти. Киевтен дамчыдылга. 18.30—Д. Фурманов— «Чапаев».

КЫЗЫЛДАН

19.15—20.15—«Москвага каникулдар». Телешин. 1-ги серилзы.

Четверг

СЕНТЯБРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00— «Ye». Информастыг программа. 10.40— Эртенги гимнастика. 11.05 — «Харыылаңар, горнистер!» 11.35— «Тайга хады». Уран-чечен телефильм. 2-ги серилзы. 12.50— ССРЭ-ниң Улуг театрының скрипка ойнакчыларының ансамблиниң концерти. 13.35— Медээлер. 13.40—16.00— Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20— Документалдыг телефильмнериң программазы: «Яблоньнуг дан хадазының хоорайы», «Шахты», «Курск». 17.05—«Орус чугаа». 17.40— «Шыдыраа школазы». «Таныжыңар— шыдыраа». 1-ги дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

18.10—Телемедээлер. 18.20— «Амгы үе-чадада идеологтуг демисел». Беседа. 18.30 — «Туганхамонвуң ийиги амыдыралы». Документалдыг фильм. 18.50— «СӨКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлери — амыдыралга». Дамчыдылга. 19.20—Телемедээлер. 19.25—Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.35— «Аныяктарның адрестери». 20.00— «Чурук бүрүзүнде— хүн». 20.15— Бөгүн делегейде. 20.30— «Кижи болгаш хоойлу». Дамчыдылганы юридиктиг эртемнериниң доктору А. Н. Яковлев чорудар. 21.05— «Синяя птица» ансамбльдиң концерти. 21.25— «Бүгү үүл дээш харыысалгалыг». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги серилзы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—«Билдингир-даа болдептиг». «Фаэтон — хүннүң оглу», «Эдеепейлиг кижилер чуртунче аян-чорук»— дамчыдылгага кино капсырылга. 23.40—Бөгүн делегейде. 23.55— М. Мусоргский— «Делгелгеден чуруктар». 00.30—00.55— Академиктиг эжиндиришкин талазы-биле делегей чемпионады. Эр кижилер. Югославиядан дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.10 — «Поэзия». Э. Багрицкий. 18.50—«Орленок» телестудиязының концерт залы.

КЫЗЫЛДАН

19.35—«Москва каникулдары». Телешин. 2-ги серилзы. 20.35—21.05 — «Берге участок». Документалдыг фильм.

Пятница

СЕНТЯБРЬ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Орленок» телестудиязының концерт залы. 11.50 — «Рюбецальче орук». Уран-чечен фильм. 13.20 — «Бичии хоорайжыгаштың улуг спорту». Документалдыг телефильм. 13.40— Медээлер. 13.45—16.00 — Чапсар. 16.00 — КУДР-ну чарлап турган хүнге. «Улусчу Корея амгы үеде». Кинопрограмма». 16.50— «Чурулга уран чүүлүнүң төөгүзү». Үндезин пропагандаың ленинчи планы. 17.15—Улустуң аялгалары. 17.30 — «Төрөөн бойдус». ССРЭ-де бойдус камгалалы.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Малышок». Уругларга дамчыдылга. 18.20 — «Тыва неделя». Информастыг программа. 18.35 — «Чаагайжыдылгага — хүн бүрүнүн кичээнгейин». Дамчыдылга. 18.45 — Телемедээлер. 19.00 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.10 — «Бүгү-ле чүүлдер чаш хоораныңдан эгелээр». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 20.00 — «Хөглүг ноталар». 20.15 — Бөгүн делегейде. 20.30 — «Халхин-Гол 40 чыл эрткен соонда». 21.05 — Профтехөөредилгениң Культура бажыңының баянчылар оркестриниң концерти (Ленинград). 21.25 — «Бүгү үүл дээш харыысалгалыг». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги серилзы. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05 — 00.55 — Сопотка эстрада ырларының фестивальының лауреаттарының концерти. Чапсарда — Бөгүн делегейде. Информастыг дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.00 — Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң ийиги ырызының концерти. Удуртукчузу болгаш кол дирижёру — ССРЭ-ниң улустуң артизи К. Птица. 18.40— «Москва болгаш москвачылар».

КЫЗЫЛДАН

19.10—21.00 — «Адмирал Ушаков». Уран-чечен фильм.

Суббота

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Шевер холдар». 11.35 — «Силерге, ада-иелер». 12.05 — «Эки бараннарны хөйнү». 12.35 — «Эртенги почта». Музыкалыг программа. 13.05 — «Аңмыл чок шимчээшкин». 13.35 — Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң орус улустуң хөгжүм херекледелриниң оркестриниң концерти. 14.25— «Кадыкшылга». Эртемтайылбырлаалдыг программа. Довецкиден дамчыдылга. 15.10 — «Номчуур чүүлдер». 15.55— «Челзоп». Улус чогаадылгазының телепрограммаларының 3-ку делегей фестивалы. ЧССР. 16.30 — Бөгүн делегейде. 16.45 — Уругларга фильм. «Хөглүг төөгүлер». Уран-чечен телефильм. 18.00 —Мультфильмнер программазы: «Баранкин, кижи боор көрем», «Футбол ойнап билбес өдүрек оглу». 18.30 —«Дириг амытан-нар дугайында». Дамчыдылганы журналист В. М. Песков чорудар. 19.30 — «Ыр-79». 20.00 — Болгар улустуң национал баймыралы —Хостаага хүнүнге. Болгария Улус Республиканың телевидениезиниң программазы. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05 — «Руде право» солунунуң шаңналы дээш хоккей талазы-биле делегей маргылдаазы. ССРЭ-ниң шилиндек командазы — Швецияның шилиндек командазы. Чехословакиядан дамчыдылга. Чапсарда — «Спортлото» тиражы. 00.35—01.25 — Совет ыр концерти. Ленинградтан дамчыдылга. Төңгенде — медээлер.

Воскресенье

СЕНТЯБРЬ 9-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.45 — «Будильник». 11.15 — «Совет Эвилелиниг баргаш боор тур мен!» 12.15 — «Тоол аалдап келген». «Хөглүг дүш, азы каткы болгаш карак чажы». Уран-чечен телефильм. 2-ги серилзы. 13.20 —«Көдээге дамчыдылга». 14.20 — «Музыкалыг киоск». 14.50 — «Руде право» солунунуң шаңналы дээш делегей маргылдаазы. ССРЭ-ниң шилиндек командазы — Канаданың шилиндек командазы. Чехословакиядан дамчыдылга. 16.40 — «Театр шинзи». П. Бомарше— «Дувренчиг хүн, азы Фигароның өглөнгеши». Москваның сатира театрының фильм-шинзи. 19.30 — «Делегей байдалы». 20.15—«Бөгүн—Танкистер хүнү». Курган чер шиитпирлериниң кол командылакчызы. ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы, Армия генералы, Совет Эвилелиниң Маадыры И. Г. Павловскийниң чугаазы. 20.30 — 21.30 — «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05— «Силерге, көдээниң ажыл-ишчилери». Концерт. 23.50—00.30 «Музейлерде болгаш делгелге залдарында». «Чурулга уран чүүлүнде күш-культура болгаш спорт» деп Бүгү-эвилелдиң чурулга делгелгези. Төңгенде — медээлер.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Сонуургактарга

ЭМИН ЭРТТИР ХАЛДЫР БОЛЗА...

Оруктар тыптып келген шагдан эгелээш-ле, олан чоруурун чурумчудун эгелээн дизе чазыг чок боор. Кижилер орукка чоруурунун дүрүмнерин чогаадып, оларны хажыткаңнарны кезедип-даа турган.

Орукка озал-ондак болбазын бурунгу Римге-ле кичээн турганын тывылган орук айтыкчызы (черде эц-не баштайгызы-даа боор чадавас) хереченнээн. Ону Италияда Ливорно хоорайның чанында оруктуң хепертен эзер черинин чанындан тыя алган. Дашта мынча деп оюп бижип каан болган: «Бо айылдыг чер эвесте».

Россияга шаг-шаандан бөөр оруктарга корум-чурумну харатаан турган. Чижээ, 1683 чылдың июньда улаачыларга чайын шакта чеди бырыстаа, күзүн болгаш кыжын беш бырыстаа дүрген чоруурун чөпшөрөөн чарлыкты үндүрген. Бир эвес чылдагаан чок черге озалдаан болза, ол үедеги чурум өзугаар кымчыдап ялдаар турган. Дүрген, «пайгалдан шавар» таварылгаларда яда оон шыңгыы— «кыдыг черлерже мөңгеде чурттаары-биле» шөлүп чорударына чедир шиидер.

XVIII векпи эгезинде хоорайлар кудумчуларына хой ишки хөлге көстүп келген: кареталар, дрожкилер, ландо, фаэтон... Шимчээшкин, черле шору апарган: чүгле Москвага безин олар 35 муң ажыг турган. «Хат-салгыныг хиктелип» эртикээрлер эвээш эвес, а ындыг болганда орукка озал-ондактар болу бергилээр. Корум-чурумну тудар дээш золчеглиг чарлыкты база үндүрген: «Бир эвес аттыг дүрген чоруурлар турар болза, ындыгларны туткаш, шагдаа черинге дужаан бөөр...». Өске бир чарлык өзугаар «улаачылар шаңакка олурбайн, аатты мунун алгаш башкарын турарын карактаар» тускай таныылдарны тургускан. Ол хемчеглериниң дээштин кандыг турганыл дээрзиниң дугайында медээлериниң төөгүге артпайн барганы хомудан-чыг...

Чартык үүс чыл бурунгаар Англияга Бриджит Дрисколл деп аттыг хөрээжен кижи автомобильге бастырган. Озал-ондак чолаачының буруузубиле болдунганын истелге тодараткан. Ол эмин эрттир дүрген — шакта алды миль чоруп орган болган! Оон бөөрле шимчээшкиниң айыл чок чоруу дээш демиселге кандыг-кандыг хемчеглер алдымаан дээр боор! Акша торгаалы, кара-бажыңнаары, чурум үрекчилериниң аттарын солунга чарлаары... Турцияда, чижээлээрге, буруулуг чолаачыларны машинага олуртуп алгаш, хоорайдан 20 миль ырак черге аппарып дужүрүп каантар, оон дедир кээрде, олар чадаг, артындала шагдааларга сүрдүрүп алгаш кээр. Малайзияга дүрум хажытканнар кара-бажынга олурар деп шиттирер...

Бо айтырыгны бир американ шиткекчиниң шиттирлээни солун. Будумчу чурумун үрээн аныяк эр кижилерге ол боттарының... олгениниң дугайында кажыыдалдыг үүлдер бижиттирген, оон соонда чурттун оруктарынга болгуулаан элээн каш озал-ондактар дугайын билип алгаш, аңаа, шиткекчиге, чугаалап бөөрин негээн. Ынчаар шиттирген улус үш чыл иштинде кудумчу чурумун катап үревес болган дижир.

Баштай — баштак-ла харын, ынчалзажок байдал нарын болдур эвесце. КНО-нуң медээзи-биле алырга, делегейде 263 миллион хуу машиналар бар. Ниитиниң транспорту база бар болгай. Ынчангаш чадаг-даа, руль артындаа кижилериниң айыл чок чоруу дээш сагыш салыры— бүгү-ниитиниң хөрээ.

С. ПОПОВА.

1979 ЧЫЛДЫҢ СЕНТЯБРЬ 3-ТЕН 9-КА ЧЕДИР

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Понедельник

СЕНТЯБРЬ 3-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00— «Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—Уругларга кыска хемчээлдиг уран-чечен телефильмнер: «Гулька», «Инелик чалгынары». 11.55— «Бо дуганга кирилер». Эртемтайылбырлаалдыг фильм. 12.45—Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң симфония болгаш эстрада музыкаының оркестриниң А. Михайловтуң удуртулгазыбиле концерти. 13.25—Медээлер. 13.30—16.00—Чапсар. 16.00 —Медээлер. 16.20—«Бердинген чорук». Документалдыг телефильм. 17.20—«Кылыр болгаш билир бол». Аныяк техниктерге дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

17.55—«Чаа үнген номнар». Дамчыдылга. 18.05—18.25— Телемедээлер. 18.25—Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

18.30—Спорт программазы: 1. Мотоциклге чарышкы делегей чемпионады. Польшадан дамчыдылга. 2. Уран гимнастика талазы-биле делегей маргылдаазы. Волгоградтан дамчыдылга. 20.05—«Беш чыл. Дөртү чыл». «Волганың автомобиль заводунуң дуржулгазы». Дамчыдылгага СӨКП Куйбышев обкомунуң бирги секретары Е. Ф. Муравьев киржир. 20.45— «Бистиң уруглар-ывыс». 21.00— Москваның М. Н. Ермолова аттыг театрының «Чугаалар» деп фильм-шинзиниң баштайгы көргүзүү. Автору—Д. Валеев. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—00.40— ССРЭ-ниң улустуң артизи П. В. Массальский Л. И. Толстойнуң «Катан бодараалы» деп романындан эгелерни номчуур. Төңгенде—Бөгүн делегейде. Информастыг дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.55—Ёзулуг оолдар».

КЫЗЫЛДАН

18.30—«Хамааты камгалалының билиглерин — кижи бүрүзүнге». Дамчыдылга. 18.40— 20.35—«Вартаваның аялгалары». Телешин.

Среда

СЕНТЯБРЬ 5-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40— Эртенги гимнастика. 11.05— Мультфильмнер программазы: «Кадыг тоорук дугайында тоол», «Рекс — спортчу». 11.35— «Тайга хады». Уран-чечен телефильм. 1-ги серилзы. 12.50— «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар. 13.50— Медээлер. 13.55— 16.00—Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20 —Делегейниң уруглар чылынга. Документалдыг телефильмнер программазы: «Сагыш-сеткил күш-ажылда», «Бөгүн Макаренкодан үлегерлеп», «Эгезин». 17.15—«Чурукчулар дугайында чугаалар». Азербайджан ССР-ниң улустуң чурукчузу Т. Нариманбеков.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Уругларга фильм. «Циркке таварылга, азы Найырал дузалаан». 18.15—Телемедээлер. 18.25—«Аапа диптиң төвүнде». Дамчыдылга. 18.55—Телемедээлер. 19.10— Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.15—«Аныяктарның чогаадылгазы». Болгария Улус Республиканың телевидениезиниң болгаш радиозунуң уруглардың ниитү ырызының концерти. 19.45— «Эртемниң чедишкиннери». 20.15— Бөгүн делегейде. 20.30— «Останкинонуң концерт залында С. Островойнуң шулуктерниң кежээзи». 22.00—ССР Эвилелиниң үлегерлиг Улуг театрының балединиң артистериниң концерти. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.00—00.50— Футбол талазыбиле делегей маргылдаазы. ССРЭ-ниң шилиндек командазы—ГДР-ниң шилиндек командазы. В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан дамчыдылга. Чапсарда —Бөгүн делегейде. Информастыг дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.00—Киевтиг күрүне филармониязының «Гармония» ансамблиниң концерти. Киевтен дамчыдылга. 18.30—Д. Фурманов— «Чапаев».

КЫЗЫЛДАН

19.15—20.15—«Москвага каникулдар». Телешин. 1-ги серилзы.

Четверг

СЕНТЯБРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00— «Ye». Информастыг программа. 10.40— Эртенги гимнастика. 11.05 — «Харыылаңар, горнистер!» 11.35— «Тайга хады». Уран-чечен телефильм. 2-ги серилзы. 12.50— ССРЭ-ниң Улуг театрының скрипка ойнакчыларының ансамблиниң концерти. 13.35— Медээлер. 13.40—16.00— Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20— Документалдыг телефильмнериң программазы: «Яблоньнуг дан хадазының хоорайы», «Шахты», «Курск». 17.05—«Орус чугаа». 17.40— «Шыдыраа школазы». «Таныжыңар— шыдыраа». 1-ги дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

18.10—Телемедээлер. 18.20— «Амгы үе-чадада идеологтуг демисел». Беседа. 18.30 — «Туганхамонвуң ийиги амыдыралы». Документалдыг фильм. 18.50— «СӨКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлери — амыдыралга». Дамчыдылга. 19.20—Телемедээлер. 19.25—Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.35— «Аныяктарның адрестери». 20.00— «Чурук бүрүзүнде— хүн». 20.15— Бөгүн делегейде. 20.30— «Кижи болгаш хоойлу». Дамчыдылганы юридиктиг эртемниң доктору А. Н. Яковлев чорудар. 21.05— «Синяя птица» ансамбльдиң концерти. 21.25— «Бүгү үүл дээш харыысалгалыг». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги серилзы. 22.30—«Ye». Информастыг программа. 23.05—«Билдингир-даа болдептиг». «Фаэтон — хүннүң оглу», «Эдеепейлиг кижилер чуртунче аян-чорук»— дамчыдылгага кино капсырылга. 23.40—Бөгүн делегейде. 23.55— М. Мусоргский— «Делгелгеден чуруктар». 00.30—00.55— Академиктиг эжиндиришкин талазы-биле делегей чемпионады. Эр кижилер. Югославиядан дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.10 — «Поэзия». Э. Багрицкий. 18.50—«Орленок» телестудиязының концерт залы.

КЫЗЫЛДАН

19.35—«Москва каникулдары». Телешин. 2-ги серилзы. 20.35—21.05 — «Берге участок». Документалдыг фильм.

Пятница

СЕНТЯБРЬ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Орленок» телестудиязының концерт залы. 11.50 — «Рюбецальче орук». Уран-чечен фильм. 13.20 — «Бичии хоорайжыгаштың улуг спорту». Документалдыг телефильм. 13.40— Медээлер. 13.45—16.00 — Чапсар. 16.00 — КУДР-ну чарлап турган хүнге. «Улусчу Корея амгы үеде». Кинопрограмма». 16.50— «Чурулга уран чүүлүнүң төөгүзү». Үндезин пропагандаың ленинчи планы. 17.15—Улустуң аялгалары. 17.30 — «Төрөөн бойдус». ССРЭ-де бойдус камгалалы.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «Малышок». Уругларга дамчыдылга. 18.20 — «Тыва неделя». Информастыг программа. 18.35 — «Чаагайжыдылгага — хүн бүрүнүн кичээнгейин». Дамчыдылга. 18.45 — Телемедээлер. 19.00 — Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.10 — «Бүгү-ле чүүлдер чаш хоораныңдан эгелээр». Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 20.00 — «Хөглүг ноталар». 20.15 — Бөгүн делегейде. 20.30 — «Халхин-Гол 40 чыл эрткен соонда». 21.05 — Профтехөөредилгениң Культура бажыңының баянчылар оркестриниң концерти (Ленинград). 21.25 — «Бүгү үүл дээш харыысалгалыг». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги серилзы. 22.30 — «Ye». Информастыг программа. 23.05 — 00.55 — Сопотка эстрада ырларының фестивальының лауреаттарының концерти. Чапсарда — Бөгүн делегейде. Информастыг дамчыдылга.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.00 — Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң ийиги ырызының концерти. Удуртукчузу болгаш кол дирижёру — ССРЭ-ниң улустуң артизи К. Птица. 18.40— «Москва болгаш москвачылар».

КЫЗЫЛДАН

19.10—21.00 — «Адмирал Ушаков». Уран-чечен фильм.

Суббота

СЕНТЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Шевер холдар». 11.35 — «Силерге, ада-иелер». 12.05 — «Эки бараннарны хөйнү». 12.35 — «Эртенги почта». Музыкалыг программа. 13.05 — «Аңмыл чок шимчээшкин». 13.35 — Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң орус улустуң хөгжүм херекледелрини